

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ
ОБЛАСТІ В СЕГМЕНТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ НА РИНОК
КРАЇН ЄС»**

Студентки 2 курсу, 11 групи,
освітнього ступеня «магістр»,
спеціальності 242 «Туризм»,
спеціалізації «Міжнародний
туристичний бізнес»

Лахової
Марини
Петрівни

підпис студента

Науковий керівник кандидат
економічних наук,
доцент кафедри
туризму та рекреації

Жученко
Валентина
Григорівна

підпис керівника

Гарант освітньої програми
доктор економічних наук,
професор кафедри туризму та
рекреації

Ткаченко
Тетяна
Іванівна

підпис керівника

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет ресторанно-готельного та туристичного бізнесу

Кафедра туризму та рекреації

Освітній ступінь «магістр»

Спеціальність 242 «Туризм»

Спеціалізація «Міжнародний туристичний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри

Т. І. Ткаченко

« ____ » _____ 20 ____ р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу студентів

Лаховій Марині Петрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Просування туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму на ринок країн ЄС»

Затверджена наказом КНТЕУ від «04» листопада 2019 р. № 3755.

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 20.11.2020 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета роботи: дослідити передумови формування туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму та шляхи його просування на ринок країн ЄС.

Об'єкт дослідження: процес формування та просування туристичного продукту в сегменті рекреаційного туризму на ринок країн ЄС.

Предмет дослідження: теоретико-методологічні та практичні аспекти розроблення туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму та шляхи його просування на ринок країн європейського союзу.

4. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано
1	Жученко В.Г.		
2	Жученко В.Г.		
3	Жученко В.Г.		

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1.1. Рекреаційний туризм: сутність та значення

1.2. Світовий досвід реалізації рекреаційного туристичного продукту на міжнародному ринку

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА РИНОК КРАЇН ЄС

2.1. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Кіровоградської області

2.2. Аналіз ринку туристичних послуг в Кіровоградській області

2.3. Стейкхолдери проекту туристичного продукту

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. Стратегія просування туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму на ринок країн європейського союзу

3.1. Концепція проекту туристичного продукту в сегменті рекреаційного туризму

3.2. Ефективність просування проекту туристичного продукту на міжнародному ринку

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи:

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1.	Вибір і затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	01.09.2019-04.11.2019	
2.	Оформлення і затвердження завдання на роботу	05.11.2019-05.12.2019	
3.	Написання та попередній захист 1 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	06.12.2019 - 22.05.2020	
4.	Написання та оформлення наукової статті	до 22.05.2020	
5.	Написання та попередній захист 2 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	23.05.2020-15.09.2020	
6.	Написання та попередній захист 3 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	16.09.2020-01.11.2020	
7.	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи за структурою, представлення роботи на кафедру та попередній захист у комісіях	02.11.2020-08.11.2020	
8.	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	09.11.2020-19.11.2020	
9.	Представлення готової зшитой випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	до 20.11.2020	
10.	Захист випускної кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	Згідно з розкладом	

7. Дата видачі завдання «___» _____ 20__ р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

Жученко В.Г.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Гарант освітньої програми

Ткаченко Т. І.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент

Лахова М.П.

(прізвище, ініціали, підпис)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no text or other markings on the paper.

$(nidnuc, \partial ama)$

(ПІБ, підпис, дата)

Випускна кваліфікаційна робота студента _____
(прізвище, ініціали)

Гарант освітньої програми _____ Ткаченко Т. І.
(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ Ткаченко Т. І.
(підпис, прізвище, ініціали)

« » 2020 p.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	9
1.1. Рекреаційний туризм: сутність та значення.....	9
1.2. Світовий досвід реалізації рекреаційного туристичного продукту на міжнародному ринку.....	155
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА РИНОК КРАЇН ЄС.....	233
2.1. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Кіровоградської області.....	233
2.2. Аналіз ринку туристичних послуг в Кіровоградській області.....	300
2.3. Стейкхолдери проекту туристичного продукту	400
Висновок до частини 2.....	455
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СЕГМЕНТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ НА РИНОК КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	466
3.1. Концепція проекту туристичного продукту в сегменті рекреаційного туризму	466
3.2. Ефективність просування проекту туристичного продукту на міжнародному ринку.....	566
Висновок до частини 3.....	677
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	Error! Bookmark not defined. 68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	711
ДОДАТК Error! Bookmark not defined. И	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останнім часом туризм набуває все більшого значення у світі. І це не випадково, адже людина завжди прагне до спілкування з природою. Завдяки своїй красі, щедрості, сприятливому клімату та гостинності жителів Кіровоградська область найкраще підходить для такого туризму. Вибір теми зумовлений необхідністю вивчити стан рекреаційного туризму в Кіровоградській області. Регіон має об'єктивні та суттєві передумови для свого розвитку: природно-кліматичний потенціал, мальовничі ландшафти, чисте повітря, цілющі мінеральні води, привабливі туристичні маршрути, збережені національні традиції та фольклор, пам'ятки архітектури, рекреаційні можливості. Рекреаційний туризм нещодавно почав практикуватися в Кіровоградській області, тому ця тема недостатньо досліджена. В даний час цьому виду туризму туристи приділяють все більше уваги.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти розроблення туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму та шляхи його просування на ринок країн європейського союзу.

Об'єктом дослідження є процес формування та просування туристичного продукту в сегменті рекреаційного туризму на ринок країн ЄС.

Метою цієї роботи є дослідження передумов формування туристичного продукту Кіровоградської області в сегменті рекреаційного туризму та шляхи його просування на ринок країн ЄС.

Методи дослідження. Дипломна робота виконана на основі фактичних матеріалів та результатів досліджень, що стосуються проблем розвитку рекреаційного туризму в Кіровоградській області, а також на основі власних спостережень. Основними методами, що використовуються під час дослідження, є: теоретичні принципи, методи та процедури аналізу, економіко-статистичний, систематичний підхід та комплексний аналіз, які розкривають суть рекреаційного туризму як багатогранного явища.

Практичне значення. Актуальність запропонованих заходів негайно допоможе розвитку рекреаційного туризму в регіоні, зробить цей вид туризму популярним у регіоні та підвищить конкурентоспроможність Кіровоградської області.

Завданнями дослідження є:

- вивчення методології аналізу рекреаційного туризму;
- аналіз складу та структури рекреаційного туризму;
- вивчення принципів та досвіду розвитку рекреаційного туризму;
- оцінка рівня розвитку рекреаційного туризму;
- огляд технічних та організаційних проблем ДЛЦ «Веселі Боковеньки»;
- аналіз розвитку рекреаційного туризму в Кіровоградській області;
- пошук шляхів перспективного розвитку рекреаційного туризму в Кіровоградській області.

Публікації. Інформаційною базою роботи є Закони Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, сайти облдержадміністрацій області, сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та роботи нинішніх дослідників ситуації в регіоні.

Елементи наукової новизни полягає в розроблених науково-методичних рекомендаціях, спрямованих на просування Кіровоградського туристичного продукту, на ринок країн ЄС. Також було досліджено основний понятійно-категорійний апарат рекреаційної сфери, а саме «рекреаційний туризм».

Структура. Робота складається із вступу, 3 частин, висновків, посилань, додатків. Містить 76 сторінок, 5 ілюстрацій, 15 таблиць, 4 додатки. Список джерел включає 52 посилання.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були викладені у статті на тему «Світовий досвід організації рекреаційного туристичного продукту» у збірнику наукових праць магістрів. (Дод. А) та апробовані на студентській науковій конференції «Значення рекреаційного туризму в розвитку в'їзного туризму в умовах поширення вірусної інфекції» (Дод.Б).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1.1. Рекреаційний туризм: сутність та значення

На сьогоднішній день, рекреація та туризм є одним з найприбутковіших видів бізнесу у світі. Тому все дедалі більше науковців вивчають рекреаційний туризм, його проблеми та особливості, а саме Джей Шиверс, В. Федорченко, В. Дубровський, Т. Ніколаєнко, П. Масляк та інші.

Єдиної думки що таке «рекреаційний туризм» та «рекреація» немає, що пояснюється рядом причин:

1. Не існує єдиного міжнародного термінологічного стандарту з даної тематики;
2. У різних країнах є істотно різне офіційне розуміння та тлумачення понять;
3. В нашій країні не існує єдиної законодавчої бази, в якій би були точно визначені основні поняття, пов'язані з рекреацією та індустрією дозвілля.

Розглянемо основні існуючі визначення, що розкривають сутність. Оскільки у науці відсутній чіткий термінологічний апарат, це надає науковцям поле для подальших дискусій, а на регіональному рівні призводить до використання земель рекреаційного призначення в інших цілях, що веде до знищення природного багатства.

Джей Шиверс вважає, що єдиного універсального визначення рекреації не може бути і пропонує визначити її як “добровільне проведення дозвілля з метою задоволення або задоволення як засобу досягнення релаксації або відновлення організму”. Шиверс визначив п'ять груп рекреаційних концепцій [32], (рис.1.1).

В. І. Дубровський вважає, що рекреація – це участь у будь-якій діяльності, яка дає людині радість та задоволення та спонукає до активних дій, відновлення фізичних сил. Спираючись на це, науковець розподіляє на дві категорії – більш популярні та менш популярні види. До менш популярних відноситься: гольф, дайвінг, верхову їзду. Більш популярні: піші та велосипедні

прогулянки, піший туризм, лижні прогулянки, катання на санчатах, відвідування пляжів та інше. Популярність діяльності пов'язана з матеріальними витратами та матеріальним середовищем [28, с. 396 - 397].

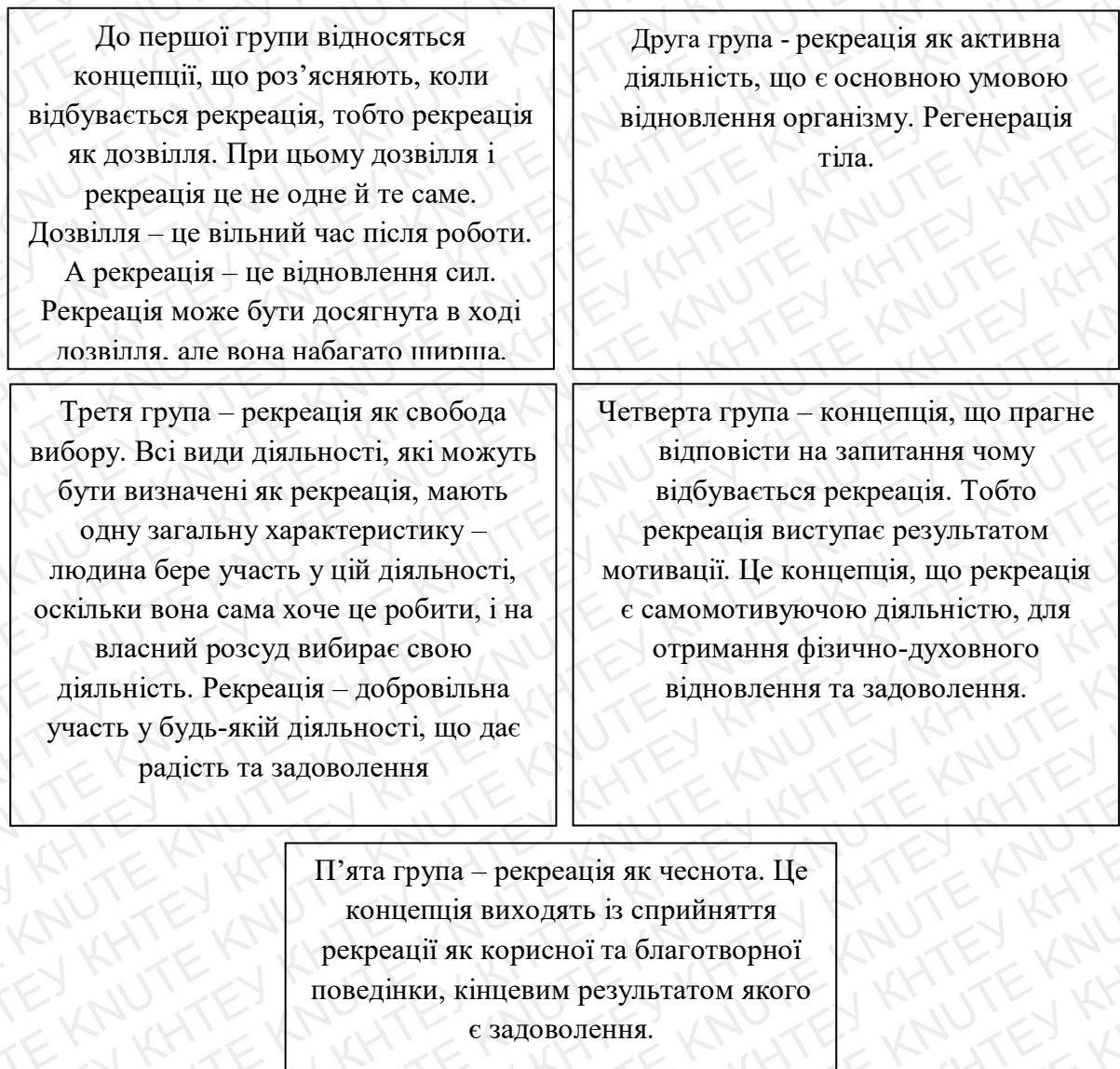

Рис. 1.1 П'ять груп рекреаційних концепцій

Зарубіжні й вітчизняні географи відокремлюють ряд відмінностей між «рекреацією» та «відпочинком». Загалом рекреація – це частина вільного часу пов'язана з відновленням сил людини на спеціалізованих територіях, за межами основного місця перебування. Тому, щоб відпочинок став рекреацією потрібно покинути місце свого проживання.

Якщо ми розглянемо законодавство України, то Земельний кодекс

України [42] визначає сутність рекреації. А саме, Розділ 9 Земельного кодексу України визначає поняття, склад та особливості використання земель рекреаційного призначення, що є окремою категорією земель України. Земля для рекреаційного призначення використовують для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів.

Поняття «туризм» визначається в Законі України «Про туризм». Туризм – це виїзд особи з місця постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійної-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [46, с. 35].

Отже, П. Масляк коментує наданні в Земельному кодексі України визначення, і акцентує увагу на двох поняттях «туризм» та «рекреація» та дає загальне визначення - як процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини та її життєвого потенціалу шляхом певних заходів на основі відповідних установ у вільний час. Але виділяє, що рекреація є більш широким і загальним поняттям, ніж туризм [27, с.16].

Отже, оскільки поняття «рекреації» значно ширше, ніж поняття «туризм», воно включає практично всі види діяльності людини у її вільний від роботи час, який вона проводить поза своїм постійним помешканням, тоді як «туризм» - поняття вужче і глибше, оскільки цей процес супроводжується споживанням відповідних послуг.

Існують підходи, за яких туризм здійснюється у межах рекреаційної основи, і на противагу цьому рекреація є компонентом туризму. В. Новикова вважає, що раціонально організована рекреаційна діяльність сприяє проведенню природоохоронних заходів, покращенню медичного обслуговування, розширення послуг харчування, торгівлі, побуту, відпочинку та розваг [26, с. 13]. Тому, результат рекреаційної діяльності є забезпечення потреб населення шляхом надання рекреаційних послуг. Цим самим виникають терміни «рекреаційна послуга» та «туристична послуга» (табл. 1.1).

Розглянемо класифікацію рекреаційних послуг за Н. Фоменко [29, с. 115]:

- Послуги санаторно-курортних установ, пансіонатів, будинків відпочинку,

туристичних баз (лікування, профілактика, відпочинок);

- Послуги, організовані в межах урбанізованих територій (забезпечення щоденних, тижневих рекреаційних потреб, здійснення відпочинку у вихідні дні);

- Послуги установ природно-заповідного фонду (рибальство, мисливство, утилітарні види рекреаційної діяльності і т.д.).

Таблиця 1.1

Визначення рекреаційної послуги

Автор	Визначення
О. Бобирева [33, с. 78]	- це праця втілена в ту чи іншу споживчу вартість, яка спроможна задовольнити наступні потреби населення: - у відтворенні фізичної, психічної, інтелектуальної та творчої енергії розтраченої в процесі життєдіяльності; - в отриманні забезпечення позитивного життєвого досвіду; - у розвитку та вдосконаленні фізичних, творчих та інтелектуальних здібностей; - у забезпеченні підтримки здоров'я та профілактики захворювань.
М. Покологна [23, с. 258-259]	- це система заходів, зв'язаних з використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях, і характеризується, у порівнянні з іншими видами діяльності, зміною розмаїтістю, незвичністю поведінки людей і самоцінністю процесу.
В. Новикова [26, с. 32-33]	- послуги, що забезпечують та відновлюють здоров'я, задовольняють культурні, інтелектуальні потреби, підтримують духовний та фізичний розвиток особи, нормальну життєдіяльність споживача.
О. Соловйова [19, с. 4]	- це спеціально організована програма діяльності та обслуговування, яка реалізується на ринку послуг як самостійний продукт. Це послуги, які сприяють відновленню життєдіяльності, задовольняють усі потреби людей, пов'язані з їхньою діяльністю у вільний час.

Розглянемо класифікацію рекреаційних послуг на думку В. Новикової:

Таблиця 1.2

Класифікація рекреаційних послуг [29, с. 35]

Ознаки класифікації послуг	Види послуг
Залежно від задіяння у рекреаційних та інших сферах господарства	- Цільові (послуги туроператорів і туристичних агентів, лікувально-оздоровчих, культурно-освітніх, культурно-пізнавальних, розважальних закладів); - Нецільові (транспортування, розміщення, харчування та ін.)

Продовження табл. 1.2

За функціональним призначенням	- Курортно-лікувальні та профілактично-оздоровчі; - Культурно-пізнавальні та культурно-розважальні; - Культурно-освітні та розвиваючі; - Спортивно-оздоровчі; - Організації професійної-ділової рекреації (конференції та ярмарки); - Організації любительського мисливства, рибальства; - Організації сільського (зеленого) туризму; - Розважальні (послуги барменів, офіціантів тощо).
Відповідно до видів діяльності рекреантів і часового обмеження на їх здійснення	- Туристські (надаються туроператорам і туристичними агентами для організації туризму, тобто подорожування у будь-який спосіб не менше, ніж 24 год., з обов'язковою ночівлею); - Екскурсійні (тривають не більше доби, без організації ночівлі); - Послуги курортно-профілактичного лікування та оздоровлення (спрямовані на підтримання або покращення стану здоров'я, самопочуття, тобто відносять до психофізичної рекреації).
За фінансовими витратами	- Платні (плата за рекреаційні послуги може бути повною або частковою); - Безкоштовні; - Послуги з повною оплатою; - Послуги з частковою оплатою.

Рекреаційний туризм – це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів.

Розглянемо значення рекреаційного туризму для України. Насамперед рекреаційний туризм, як і туризм в цілому має кілька значень в розвитку суспільства:

1.1. Політичне – як фактор миру та співдружності;

1.2. Економічне - як джерела отримання прибутків, надходження коштів, збільшення валового національного прибутку, стимулювання розвитку багатьох суміжних галузей господарства, створення робочих місць і розбудови регіональних економік;

Сферами впливу туризму на економіку країни й суспільство в цілому є:

1.2.1. Підприємницька сфера. Створення туристського підприємства

приносить вигоду, оскільки воно надає клієнтам свої продукти й послуги, робітникам та службовцям – заробітну плату й інші види виплат, акціонерам (власникам) – прибуток, державі (регіону) – податки й збори;

1.2.2. Споживча й дохідна сфери. Туризм створює нову форму споживчого попиту. Попит туристів на різноманітні товари й послуги сприяє розвитку місцевої промисловості. Завдяки цьому розвивається виробництво споживчих товарів і підвищується рівень життя населення. Валютна сфера. Туризм сприяє припливу значних сум іноземної валюти. Причому надходження іноземної валюти відбувається не тільки у вигляді оплати за туристський пакет (тур), але й у вигляді обміну грошей в обмінних пунктах туристського центра на повсякденні витрати туристів, оплату додаткових послуг.

1.2.3. Виробнича інфраструктура. Туризм створює структуру відпочинку, що може бути використана не тільки для туристів, але й для місцевого населення. Поява нових туристських центрів супроводжується виникненням сервісних, торговельних і розважальних підприємств, будівництвом доріг, пляжів, що позитивно впливає на навколишню інфраструктуру, а також на споживчий ринок і інші сфери підприємницької діяльності. Розвинена туристська інфраструктура служить показником рівня життя місцевого населення.

1.2.4. Валютна сфера. Туризм сприяє припливу значних сум іноземної валюти. Причому надходження іноземної валюти відбувається не тільки у вигляді оплати за туристський пакет (тур), але й у вигляді обміну грошей в обмінних пунктах туристського центра на повсякденні витрати туристів, оплату додаткових послуг і т.д..

1.3. Культурно-виховного - як одного із засобів піднесення культурного рівня людини та суспільства в цілому, духовного збагачення, збереження історичних пам'яток народу та його культурного спадку;

1.4. Соціально-демографічного - як фактора оздоровлення суспільства полягає в:

- відновленні психофізіологічних ресурсів суспільства й працездатності людини;
- раціональному використанні вільного часу;
- створенні робочих місць і забезпеченні зайнятості населення;
- впливі на культуру місцевих жителів;
- забезпеченні доходів працівників, зайнятих на підприємствах, і доходів власників;
- екологічної безпеки туризму й спрямованості його на підтримку й відновлення рекреації [5, с. 125].

Отже, рекреаційний туризм має велике значення як для України так і для всього світу. Відновлює не тільки фізичні та духовні сили людини, а й поповнює доходи держави.

1.2. Світовий досвід реалізації рекреаційного туристичного продукту на міжнародному ринку

Не беручи до уваги пандемію «Коронавірусу» розвиток рекреаційного туристичного продукту зростає з кожним роком. Без рекреації неможливо уявити собі економіку будь-якої країни. Рекреаційний туристичний продукт є диверсифікованими видом господарської діяльності, тому що так чи інакше всі галузі господарства залученні у наданні послуг із відпочинку та лікування. Окремі з них, наприклад транспорт, будівництво і ремонт, комунальне господарство, охорона здоров'я тощо, розширюють власну діяльність саме у сфері туризму.

Сьогодні рекреація з привілею у минулому, перетворюється у сучасному світі на найважливішу статтю споживчого попиту та формує основу сучасного життя людини. Основною причиною цього є те, що потреби в рекреаційних послугах є складовою частиною системи суспільних потреб. Також на формування і розвиток рекреаційного туристичного продукту впливає:

- Тривалість вільного часу;

- Заробітна плата;
- Істотна зміна характеру життєдіяльності людини в умовах науково-технічної революції.

В умовах глобалізації та зважаючи на світовий досвід, встановлено, що протягом останніх років близько 51% міжнародних туристичних подорожей здійснюється з метою відпочинку, дозвілля й рекреації, на поїздки з діловими й професійними цілями припадає 15%, а 27% на специфічні цілі: відвідування знайомих і родичів, паломництво, лікування та ін.

Європа найбільш рекреаційно приваблива у світі, щороку її відвідує до 60% рекреантів. Це пов'язано зі сприятливими природно-географічними та кліматичними особливостям; висока різноманітність історичних та архітектурних пам'яток різних епох; розвинута індустрія гостинності та рекреаційної інфраструктури. На території Європи існують різні види рекреаційних занять (як то санаторно-курортне лікування, купально-пляжний відпочинок, екологічний та спортивний туризм, відвідування ресторанів і барів, музеїв, виставок, визначних місць, екскурсії, паломництво, релігійний туризм, культурну спадщину і культурно-пізнавальний туризм та ін.) [36].

Більшість країн мають досить розгалужену систему управління, регулювання рекреаційно-туристичної діяльності – це є досить показовим для України, оскільки тут не має чітко сформованої законодавчо унормованої системи управління даною сферою.

У Франції, питаннями регулювання рекреації та туризму займається Міністерство транспорту та суспільних робіт, у структурі якого функціонують Державний секретаріат з питань туризму та Управління туризму [34]. Ці органи відповідають за управління та регулювання галузі, інвестування й міжнародні відносини у сфері туризму. Крім того існують органи, які беруть участь в управлінні туризмом «із правом дорадчого голосу»: Рада з туризму при Міністерстві транспорту та суспільних робіт, французьке агентство туристичного інжинірингу, Національна наглядова рада з туризму (маркетингові дослідження й статистика в туризмі), Національне агентство з

питань відпускних подорожей (соціальний туризм), Національний комітет з процвітання Франції (питання екології й озеленення міст) [45].

В Іспанії управлінням туризмом займається Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки. Також Міністерству економіки підпорядковуються: Центральна дирекція з туризму, яка опікується переобладнаними у найдорожчі готелі замками, фортецями і палацами; готельна мережа “Paradores”; два виставково-конгрес центри (в Мадриді й Малазі) та Іспанський інститут туризму – “Turespasa”. Щоб координувати їх діяльність в країні створена Рада з розвитку туризму, до складу якого входять представники державних органів влади всіх рівнів та представники приватного бізнесу [38].

Австрія – країна, з тисячолітньою історією. Саме Австрія випереджає всі інші країни за рівнем розвитку зимових видів туризму. Внаслідок цього в гірській частині країни діють понад 20 тис. готелів. Організація надання рекреаційних послуг в австрійських містах цікава через те, що тут туристичний сезон триває упродовж року і охоплює різні рекреаційні сфери, включаючи такі види рекреаційних послуг як послуги відпочинку, культурні та лікувальні. Оскільки рекреаційно-туристична діяльність в країні давно є важливою галуззю національної економіки, то їй приділяється значна увага, створена високоякісна рекреаційно-туристична інфраструктура, розгалужена мережа засобів розміщення, передусім невеликі готелі, гірські хатини типу шале. Разом з цим, історико-культурне та природне надбання історичних міст, що утворюють “Золоте кільце” Австрії, австрійці перетворили на привабливі рекреаційно-туристичні атракції.

Політика розвитку ринку рекреаційних послуг в Австрії включає рекламні та маркетингові компанії, навчання туроператорів, складання каталогів, роботу та постійну взаємодію із засобами масової інформації, організацію святкових заходів. Віденська рада з туризму проводить різні акції із залученням цільових груп туристичної діяльності. Рекреаційно-туристична маркетингова стратегія Австрії спрямована на залучення уваги потенційних

гостей країни до можливостей культурно-пізнавального, активного, екологічного й оздоровчого відпочинку. Вона спирається на три ключових поняття: “культура”, “автентичність” та “інтенсивність” [47].

Місцеві органи влади Туреччини намагаються всіляко диверсифікувати свою рекреаційно-туристичну галузь, не обмежуючись лише пляжами та пізнавальним туризмом, а прагнуть позбутися яскраво вираженої сезонності в обслуговуванні рекреантів та туристів.

Якщо взяти до уваги Єгипет, то особливої уваги набувають питання дослідження тенденцій та проблем розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. Ю. Гурбик проаналізував державне регулювання рекреаційно-туристичної сфери в Єгипті та визначив її особливості [6, с. 233]:

1. В Єгипті розроблено широкий спектр законів, які регулюють рекреаційно-туристичну сферу;
2. Державна політика в сфері рекреації і туризму здійснюється на основі планового розвитку - такі плани мають обов'язковий характер та чітко контролюються з боку держави. Необхідно зазначити, що директивне планування в Єгипті здійснюється на основі врахування пропозицій і рекомендацій приватних туристичних компаній;
3. Держава може використовувати адміністративні методи щодо регулювання цінової політики в туристичній сфері. Насамперед це пов'язано з антидемпінговою політикою у сфері надання рекреаційних та туристичних послуг [6, с. 193].

При цьому, державна рекреаційно-туристична політика в Єгипті здійснюється шляхом втілення таких напрямів [6, с. 193-194]:

- розробка стратегії та державних комплексних програм щодо розвитку рекреації і туризму;
- проведення загальнодержавних маркетингових досліджень щодо розвитку вітчизняного та світового рекреаційно-туристичного ринку;
- будівництво рекреаційно-туристичної інфраструктури на основі використання новітніх технологій;

- сприяння розвитку освітніх та культурних програм у рекреаційно-туристичній сфері;
- підтримка нових перспективних видів туризму (розважальний, екзотичний, пригодницький, підводний, діловий тощо).

Отже, здійснення в Єгипті прогресивної державної рекреаційно-туристичної політики із залученням місцевих ініціатив, створило всі умови для того, щоб вона була однією з найпопулярніших рекреаційно-туристичних країн світу.

В Канаді ініціатива щодо визначення пріоритетності сфери діяльності, зокрема рекреації та туризму, передана на рівень провінцій та муніципалітетів. Канада досягла найбільших успіхів у сфері рекреації та туризму завдяки реалізації ефективної державної політики, яка полягає у підтримці місцевої ініціативи та забезпеченні її впровадження фінансовими ресурсами. Окрім того, аналіз показує, що важливим є обмеження ініціативи державних структур щодо прийняття регуляторних актів, які ускладнюють дозвільну систему та посилюють державний контроль. Показовим у цьому контексті є роль місцевої влади канадського міста Тіммінс штату Онтаріо щодо організації надання рекреаційних послуг. Ця організація координує маркетинг туризму, загальні угоди і домовленості, а також розвиток привабливості міста. Вона складається із співробітників муніципалітету, проте вона спирається на ділові кола і громадськість, у партнерстві з нею працює підкомітет Корпорації економічного розвитку Тіммінса (КЕРТ), створений на основі державно-приватного партнерства. Спільна діяльність цих організацій націлена на стимулювання додаткової активності в рекреаційній сфері і проведення різних привабливих заходів у місті. “Туризм Тіммінса” також відповідає за створення і розвиток основних рекреаційно-туристичних об’єктів у місті [40]. Окрім того він культурними і туристичними центрами над проведенням маркетингових досліджень міста та створенням механізму єдиного обстеження, яке б допомогло визначити цільовий ринок і гарантувало, що місто пропонує рекреантам і туристам ті послуги, що користуються попитом.

Отже, канадський досвід в аспекті розвитку рекреаційно-туристичного сектору є корисним для його застосування в українських містах.

При цьому, варто зазначити, що перед більшістю країн Центрально-Східної та Південної Європи на етапі ринкової трансформації економіки, як доводить Ю.Мігущенко, в тому числі рекреаційної галузі, постала проблема диспропорційності її розвитку, що передбачає використання податкових важелів, зокрема [41]:

- у Хорватії туристичні та рекреаційні послуги звільнені від сплати ПДВ. Крім того, застосовуються додаткові стимули для капіталовкладень. Інвесторам, які здійснюють діяльність у зонах спеціального державного захисту, де корпоративний податок на додану вартість становить від 5 до 15%, надаються спеціальні привілеї;

- органи державного управління Туреччини прийняли рішення здавати в оренду на 49 років земельні ділянки на досить ліберальних умовах: за мінімальну плату будь-якому інвестору, хто брав на себе зобов'язання побудувати там готель. На такі цілі їм надавали безвідсотковий кредит і звільняли від сплати податків на 5 років. Уряд Кіпру здає в оренду землю з метою стимулювання будівництва нових туристичних об'єктів на 99 років з можливістю подальшого продовження оренди на аналогічний термін;

- в Іспанії і Греції інвесторам надаються пільговий, податковий режим і ставка амортизаційних відрахувань, зниження податку з обороту. У Греції ПДВ на розміщення туристів та їх харчування становить 8%, крім того, урядом розроблена система знижок для туристичних фірм, які здійснюють прийом та обслуговування туристів у неsezонний період.

Тобто, у країнах ЄС використовується скорочений ПДВ для готелів і курортів, а в деяких із них він зменшений для підприємств ресторанної індустрії [41, с.32-34].

З цього приводу О. Соловійова акцентує увагу на тому, що досвід країн ЄС варто використовувати в Україні, щоб стимулювати розвиток рекреаційного підприємництва, зокрема малого та середнього, зокрема, у сфері зеленого

туризму, особливо у сільських територіях. А для підприємств, які охоплені лікувально-профілактичною діяльністю та забезпечують оздоровлення населення країни, здійснювати оподатковування за пільговою схемою, крім закладів відпочинку та туристичних фірм [19, с. 32-34].

Окрім того, потрібно запровадити міжмуніципальне співробітництво, як ото у Франції. Об'єднуючись, комуни створюють над муніципальні структури, які можуть набувати різних форм. Міжкомунальні синдикати є асоціативними формами міжмуніципального співробітництва, які дають змогу комунам-членам асоціації спільно управляти наданням послуг або реалізовувати заходи. Тому комуни можуть вільно вирішувати, будуть вони об'єднуватися для роботи в одній або в кількох сферах. В. Полтавець зазначає, що комуна може прийняти рішення про вступ до асоціації з іншими комунами в рамках кількох міжкомунальних синдикатів, створених для реалізації різних повноважень [19].

Отже, показовим для України в організації надання рекреаційних послуг муніципальними органами влади у містах світу є: децентралізація, делегування повноважень місцевим органам влади, встановлення організаційних відносин між суб'єктами рекреаційної діяльності, місцевим населенням, муніципальною владою; створення економічних, екологічних, інституційних умов функціонування рекреаційної діяльності; впровадження механізмів стимулювання рекреаторів до постійного підвищення рівня якості рекреаційних послуг; посилення ролі муніципалітетів у плануванні, фінансуванні та організації систем надання рекреаційних послуг; удосконалення нормативно-правової та методичної бази для забезпечення функціонування системи рекреаційних послуг, а також створення організаційних умов щодо розвитку рекреаційних послуг.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи викладене в першому розділі, зроблено такі висновки:

У ході дослідження уточнено основний понятійно-категорійний апарат

рекреаційної сфери, що представлений у дипломній роботі та включає такі дефініції як «рекреація», «послуга», «туризму» та «рекреаційний туризм. Рекреація включає в себе три форми проведення вільного часу – туризм, курортно-профілактичне лікування та оздоровлення, відпочинок. Відповідно, рекреаційні послуги – це послуги, що відновлюють здоров'я, задовольняють історико-культурні, інтелектуальні потреби, підтримують духовний і фізичний розвиток особи, нормальну життєдіяльність рекреанта. Сферу рекреаційних послуг визначено як спеціально організовану систему, функціонування якої спрямоване на обслуговування споживачів рекреаційних послуг (рекреантів), що реалізуються на ринку послуг як самостійний продукт. Рекреаційний туризм - це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів;

Аналіз зарубіжного досвіду діяльності місцевих органів влади (Канади, Франції, Іспанії, Австрії, Туреччини та ін.) в аспекті адаптації його позитивних рис до українських реалій, дозволив визначити його вагоме значення для посилення ролі муніципалітетів у плануванні, фінансуванні, організації надання рекреаційних послуг, міжмуніципального співробітництва, встановленні організаційних відносин із суб'єктами рекреаційної діяльності та місцевим населенням; створення економічних, екологічних, інституційних умов функціонування рекреаційної діяльності; впровадження механізмів стимулювання надавачів послуг до постійного підвищення рівня їх якості відповідно до загальноприйнятих світових стандартів.

РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА РИНОК КРАЇН ЄС

2.1. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Кіровоградської області

Рекреаційні ресурси Кіровоградської області - це сукупність усієї наявної відпочинково-рекреаційної, лікувально-рекреаційної інфраструктури. Ця область має значний туристично-рекреаційний потенціал. Помірно-теплий клімат, наявність родовищ мінеральної та радонової води, а унікальні природні та рукотворні пам'ятники створюють сприятливі умови для відпочинку та лікування.

В даному регіоні функціонують такі обласні санаторно-курортні оздоровчі заклади:

- Обласний протитуберкульозний санаторій для дорослих у м. Знам'янка комунальне некомерційне підприємство. Санаторій розташований в зоні помірного, теплого, відносно вологого клімату, де відсутні різкі температурні коливання повітря, що не викликає у хворих метеотропних реакцій і дає можливість не переривати курсового лікування.
- Обласна бальнеологічна лікарня - багатoproфільний лікувальний реабілітаційний санаторний заклад де забезпечується високоефективне лікування захворювань і травм опорно-рухового апарату, серцево-судинної та нервової систем, гінекологічних захворювань, захворювань шлунково-кишкового тракту, шкіри, ендокринної системи та захворювань, викликаних порушеннями обміну речовин, а також реабілітація хворих з лікарняними листами за рахунок Управління Фонду соціального страхування.
- Санаторій «Гузарське урочище» (Новоукраїнський район) - має мінеральну воду, яка є перевіреним високоефективним засобом лікування різних захворювань. Він включений до кадастру мінеральних вод України, а

висновки Одеського НДІ курортології підтверджують, що ця вода сприяє інтенсивному очищенню нирок, печінки та інших органів людського тіла, а також відновленню клітин крові, оскільки його рН дуже близький до рН плазми крові сприяє легкому засвоєнню мікроелементів з води [43]. Санаторій, в якому лікують захворювання серцево-судинної системи, органів дихання, опорно-рухового апарату, травної системи, нервової периферичної системи, нирок та сечовидільної системи, оснащений сучасним медичним обладнанням.

- Староосотський протитуберкульозний дитячий санаторій (с. Поселянівка, Олександрівський район).

Проте Кіровоградська область багата не тільки лікувальними ресурсами, але й рекреаційними (Дод.В).

Розглянемо список пам'яток природи Кіровоградської області:

Таблиця 2.1

Туристичні пам'ятки зі списку пам'яток природи та об'єктів природного заповідника (неповна) [52]

Назва	Категорія	Площа (Га)	Локація
«Шумок»	Загальнодержавний заповідник	20,10	Бобринецький район, Кіровоградська область.
«Чобіток»	Заповідне урочище	55,10	Бобринецький район, село Мар'янівка
«Юр'ївська балка»	Заповідне урочище	15,00	Бобринецький район, село Костомарівка
«Булгаківська балка»	Ботанічний заказник місцевого значення	78,00	Село Піщане, Бобринецький район
«Макарівський»	місцеве значення, пам'ятник природи, ботанічний	6,30	Вільшанський район, село Калмазове
«Дуб-Велетень»	місцеве значення, пам'ятник природи, ботанічний	0,01	Голованівський район

Продовження табл. 2.1

«Козацька скеля»	місцеве значення, пам'ятка природи, комплекс	0,01	Добровеличківський район Село Федорівка
«Крутеньке»	природний заповідник	32,00	Голованівський район, с.Крутеньке
«Мертвоводдя»	природний заповідник	20,10	Бобринецький район, с.Вітязівка
«Ганно- Леонтовийка»	Пам'ятка природи	0,5	Устинівський район, Кіровоградської області
«Георгіївський гай»	Ботанічна пам'ятка природи	5,4	Олександрівський район, с. Нова Осота
«Грузька балка»	Пам'ятка природи	53,47	Кіровоградська область, Новоукраїнський район
«Дивосил- зілля»	Пам'ятка природи	1	Новомиргородський район
«Жовтий льон»	Пам'ятка природи	20,3	сmt. Олександрівка
«Крутий яр»	Пам'ятка природи	82	Бобринецький район
«Травневський велетень»	Ботанічна пам'ятка природи	0,01	Компаніївський район
«Степові кургани»	Ботанічна пам'ятка природи	0,04	Олександрівський район
«Степовий горб»	Ботанічна пам'ятка природи	0,2	Світловодський район
«Оман високи»	Пам'ятка природи	2	Маловисківський район
«Тернова балка»	Пам'ятка природи	10	Компаніївський район

Наразі в Кіровоградській області існує 52 пам'ятки природи [39]:

- Ботанічні пам'ятки природи Кіровоградської області – 28
- Геологічні пам'ятки природи Кіровоградської області - 3
- Гідрологічні пам'ятки природи Кіровоградської області -11
- Зоологічні пам'ятки природи Кіровоградської області - 2
- Комплексні пам'ятки природи Кіровоградської області - 8

Природно-заповідний фонд Кіровоградської області загальнодержавного значення складає (Дод. Г):

- Заказники (Ботанічний – 7, Гідрологічний – 1, Ландшафтний – 3, Лісовий – 1, Орнітологічний – 2);

- Пам'ятки природи (Гідрологічна – 1, Комплексна – 1, Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – 2, Дендрологічні парки – 1).

Перейшовши на веб-сайт Департаменту культури, туризму та культурної спадщини ми можемо знайти близько 153 туристичних маршрутів. Більшість із них поєднують культурно-освітній та рекреаційний туризм.

У наступній таблиці наведено приклади кількох маршрутів відпочинку

Таблиця 2.2

Приклади маршрутів відпочинку, рекомендовані Департаментом культури, туризму та культурної спадщини

№	Назва Маршруту	Основні показники маршруту	Локація	Туристичні об'єкти
1	«Природні ресурси нашого краю»	Пішохідний маршрут Тип - рекреаційний Тривалість - 1 день Протяжність маршруту - 8 км Тривалість подорожі 1-2 години Сезонність необмежена	Бобринець	Джерело Вознесіння, Володимирська балка, природи та ландшафту.
2	«Перлини Синухи»	Пішохідний маршрут Тип - рекреаційний Тривалість - 1 день Довжина маршруту - 10 км Тривалість подорожі 2 години Сезонність необмежена Учасники маршруту - від 10 років	Вільшанка Добре Станкувате	1. Скелі «Червоний» 2. Скеля «Білянка» 3. Скелі «Мурата» 4. Скеля «Русалка» 5. Рок «Діви» 6. «Казанська» скеля 7. Скеля «Вареник» 8. Скеля «Паска»
3	«Компаніївський заповідник»	Шлях пересування - автомобіль Тип - рекреаційний Тривалість - 2 дні Протяжність маршруту - 257 км Тривалість подорожі - 40 годин Сезонність - квітень-листопад Учасники маршруту - від 10 років	1 день: Кіровоград - Долинівка - Софіївка - Нечаївка «Казковий промінь» День 2: Інженерівка - Сасівка - Зелене – Мар'ївка - Кіровоград	1. Ландшафтний заказник місцевого значення «Долиновсько-Покровський» Долинівка та Софіївка; 2. Заповідна зона «Розлитий камінь», Софіївка; 3. Заповідна зона «Кіліповське» Софіївка; 4. Пам'ятка археології «Межовий камінь» Нечаївка; 5. Зелений маєток «Казковий промінь» Виноградівка; 6. Загальнозоологічний заповідник «Гнила Балка» м. Сасівка; 7. Ботанічний пам'ятник природи місцевого значення «Тернова балка» Зелене;.

В районах та містах є 43 гостьові будинки [25 с. 157-160] (9 маєтків за категоріями) у 17 районах (Бобринець, Благовещенський, Вільшанський, Гайворонський, Головановський, Добровеличківський, Долинський, Знам'янський, Кіровоград, Компаніїв, Новгород, Новоархангельський, Новоукраїнський, Олександрівський, Олександрійський, Онуфєуріївський, Світловодський а також у містах Знам'янка та Олександрія готові задовольнити туристичні потреби різних категорій відпочиваючих.

Кропивницький - досить зелене місто, оскільки, крім великої кількості парків (Ковалевський, Дендропарк) та скверів. У масивах міста є значна зелень, наприклад, на Стіни Єлизаветинської фортеці.

Таблиця 2.3

Головні історико-культурні об'єкти міста Кропивницький [16]

№	Назва	Характеристика
1	Кіровоградський дендропарк	це паркова зона, яка розміщується на 45 гектарах, 33 з яких займаються зеленими насадженнями та земельними ділянками, а на 12-ти - знаходяться роздрібні заклади та понад 40 атракціонів. Сьогодні дендропарк працює за такими напрямками: атракціони, тюльпани, зелена зона, весняний плєнер, екскурсійні програми зоомістечка, дитячі майстер класи, кінотеатр просто неба, ретродискоотека, спортивна зона та благодійні програми.
2	Кропивницький Кіровоградський музично-драматичний театр України	обласний музично-драматичний театр у місті Кропивницький, перший професійний український театр, головна театральна сцена Кіровоградської області.
3	Ангел-охоронець України	Монумент був встановлений у 2004 році до святкування 250-річчя Кіровограду та на честь 2000-річчя з дня народження Хреста. Автори пам'ятника – скульптор Анатолій Гончар і архітектор Віталій Кривенко використали 2000 м2 бруківки і 350 м2 архітектурних виробів. Для створення цього шедевру були використані граніти Войновського, Капустинського й Крупського родовищ.
4	Кіровоградський художній музей	Кіровоградський обласний художній музей розташований в історичній будівлі (колишній Пасаж) у самому середмісті Кропивницького за адресою: вул. Велика Перспективна, буд. 60. Будинок, у якому міститься музей (від 1991 року) був побудований на рубежі ХІХ—ХХ століть на замовлення купця І. Шполянського і являє один з яскравих прикладів початкового періоду стилю модерн. Його інтер'єр має високу художню цінність.
5	Церква Пресвятої Богородиці	У соборі є кілька примітних ікон. Це, перш за все, ікона блаженного Даниїла Єлисаветградського, першого канонізованого в Кіровоградській єпархії святого. Є ікони, недавно написані і привезені зі Святої Гори Афон, серед яких список ікони Божої Матері «Пантанасса» («Всецариця»). Також в храмі є місцевошанованих ікона Богородиці «Єлисаветградська».

Продовження табл.2.3

6	Музейний комплекс «Хутір Надія»	державний заповідник-музей І. К. Карпенка-Карого (Тобілевича). Як і музейно-природничий заповідник «Тобілевичі» є філією Кіровоградського обласного краєзнавчого музею. Створений на території садиби, що належала визначному драматургу, театральному діячеві кінця XIX — початку XX ст. Іванові Карпенку-Карому (Тобілевичу).
7	Скіфські статуї біля краєзнавчого музею	унікальна колекція скіфської кам'яної скульптури – збірка шести статуй VI – IV століть до н.е. Три з цих древніх автохтонних зразків кам'яної пластики отримані у спадок від першого музею в місті, яким завідував видатний місцевий історик, археолог і етнограф Володимир Миколайович Ястребов (1855-1898)
8	Спасо-Преображенський собор	Храм збудовано в стилі класицизму. Одноповерхова будівля має три бані, вишуканий портик з чотирма колонами коринфського ордеру. У соборі зберігаються часточки мощей святих Києво-Печерська, а також Миколи Чудотворця та святина кропивничан — ікона Божої Матері «Єлисаветградська», яка є покровителькою і заступницею міста.
9	Єлисаветградська фортеця	фортеця-зірка, адміністративний центр Новосербського поселення (Нової Сербії та Новослобідського козацького полку). Названа на честь матері Іоанна Хрестителя святої Єлисавети. Мала форму правильного шестикутника периметром (разом із зовнішніми укріпленнями) до 6 верст. Єлисаветинська фортеця була головним поселенням (штаб-квартирою) Новослобідського козацького (згодом Єлисаветградського пікірного) полку.
10	Ковалевський парк	Площа парку 8,3 га. Розташований у північно-східній частині середмістя Кіровограда — в межах житлового масиву Ковалівка, між вулицями Дворцовою, Олефіренка, Євгена Чикаленка та Кавалерійською, що визначає його невеликі розміри. Парк має форму чотирикутника і радіальне розгалуження алей. Хоч парк невеликий, але затишний, тому традиційно є улюбленим місцем відпочинку та організації дозвілля кропивничан і гостей міста. Має естетичне, виховне, природоохоронне та оздоровче значення.

Візитними картками Кіровоградського регіону залишаються заповідники «Хутір Надія», «Карпенківський край», дендропарк «Веселі Боковеньки», Онуфрієвський Чорний ліс та багато інших визначних пам'яток.

Найбільший масив Чорного лісу розташований на території Знам'янського району. Чорний ліс - старовинне урочище, в якому є багато місць для відпочинку та подорожей. Тут можна знайти залишки укріплень поселення Чорноліських, що існували в VII столітті до нашої ери, подивитися на озерні та сфагнові болота, 400-річні дуби, спробувати воду з джерел [16,

с.358].

На території Чорного лісу на дні глибокого яру є однойменне болото, в центрі якого лежить озеро Берестова. На болотах у північніших районах росте багато видів рослин. Походження болота та озера пов'язане з накопиченням талої води у льодовиковий та післяльодовиковий періоди.

В даний час в області функціонують 44 бази відпочинку, пансіонати, дитячі оздоровчі табори. Більшість із них розташовані в Петрівському районі з 13 базами відпочинку.

Але одне з найпривабливіших місць для відвідування туристів - дендропарк «Веселі Боковеньки». Заснований у 1893 р. Зараз - це експериментальний центр площею 109 га, з дендрологічною станцією - 543 га [10 с. 78-81].

Основними напрямками наукової роботи дендропарку є інтродукція, відбір та розмноження цінних чагарників, розробка методів захисту інтродукованих рослин від шкідників та хвороб, захист раніше створених дослідницьких місць, догляд за ними, вирощування посадкового матеріалу лісових та декоративних гірські порід для власного використання та продажу. Ведеться робота з вирощування гілок фундука найкращих сортів, виведених вченими для продажу в різні регіони України, та вирощування щеплених саджанців волоського горіха.

Окрім наукової роботи, дендропарк обладнаний також для туристів. По всій території дендропарку є лавки, альтанки, вимощені пішохідні стежки. Вирізані фігури казкових персонажів або героїв мультфільмів, що робить відвідування місця цікавим для дітей. Також в парку можна рибалити та розкласти намети.

Парк названий на честь річки, на якій він розташований, і на самій річці. Дендрарій налічує близько 963 видів рослин і чагарників. Є багато реліктових дерев, таких як цегляне дерево, залізне дерево, деревина якого тоне у воді. У парку є озеленені території. Видно три озера, прикрашені довгими мостами, їх береги густо вкриті хащами. Він чудово вписується в ландшафт і водоспад, що

займає своє місце на зображенні парку. Багато ставків, що складають всю систему.

На території закладу знаходиться 2 об'єкти природно-заповідного фонду: пам'ятка садово-паркового мистецтва - парк «Веселі Боковеньки» імені М.Л. Давидов - 109,3 га і ботанічний заказник «Боковенківська балка» площею 9,4 га.

У 2020 році триває робота з благоустрою центральної частини дендрологічного парку «Веселі Боковеньки». Висаджуються нові форми дерев хвойних та листяних порід, які підтримуються у формі поливу. Квітники поповнюються новими видами квітів [10 с. 74-78]

Дослідницький селекційно-лісовий центр «Веселі Боковеньки»:

- виконує порятунк та реконструкцію історичних парків;
- відтворює територію природного заповідника;
- проводить заходи з відновлення лісів, підвищення його продуктивності, створює насадження швидкозростаючих і технічно цінних гірських порід;
- вживає заходів для заміщення низькоцінних виробничих запасів високопродуктивними, висаджуючи ліси на малопродуктивних землях;
- організовує лісозаготівельний бізнес, створює лісові розплідники;
- забезпечує захист лісів та захист лісових насаджень від пожеж;
- проводить біотехнічні заходи з відтворення природної фауни.

2.2. Аналіз ринку туристичних послуг в Кіровоградській області

Кіровоградська область, має великий туристично-рекреаційний потенціал, але на жаль низка проблем, яка існує на цій території, заважає розвиватись сфері туризму.

Все різноманіття причин, що призводять до складної ситуації в розвитку туризму Кіровоградської області, можна звести до чотирьох груп: об'єктивних (ті, що існують незалежно від зусиль керівництва і майже не можуть бути усунені діями чиновників), наукові дослідження (через недостатнє вивчення регіону), управлінських (спричинене неефективними діями чиновників як на

національному, так і на місцевому рівні), складних (породжене низкою різнорідних причин, у тому числі згаданих раніше) [17, с. 66].

Головною з об'єктивних причин, що ускладнюють туристичне освоєння Кіровоградської області є мала насиченість регіону атрактивними об'єктами природи і культури, чи принаймні тими із них які традиційно відносять до цієї категорії: палаци, фортеці, монументи, гірські масиви, морські узбережжя, печери тощо. Ця теза є наскільки загальновизнаною і усталеною, що у купі з іншими аргументами часто є достатньою підставою для виправдання незадовільного стану розвитку туристичної галузі в області та формування думки про безперспективність таких зусиль загалом. При цьому не береться до уваги низка інших негативних обставин, виправлення яких є цілком можливим.

Першочергово, мова йде про проблеми дослідницького характеру, наведені далі.

1. Відсутність зведеного інвентаризаційного переліку туристичних об'єктів території Кіровоградської області та елементів її туристичної інфраструктури, до якого б увійшли усі атракції краю, цікаві потенційним споживачам: архітектурні споруди, природні об'єкти, монументи, меморіали, заповідні території, археологічні та історичні пам'ятки, храми, місця визначних подій тощо. З іншого – елементи туристичної інфраструктури: інформаційні центри, готелі, гостели, гест-хауси, кемпінги, ресторани, кав'ярні, туристичні агенції, книгарні, музеї, театри, санаторії, центри прокату спорядження, точки продажу сувенірів тощо. Відтак, усі учасники туристичного руху (від пересічного туриста до чиновника відповідного відомства) не володіють необхідною інформацією для належної організації функціонування галузі. [12, с. 99-100].

2. Неповноцінність наявних інвентаризаційних списків туристичних об'єктів області та елементів її туристичної інфраструктури, що перебувають у службовому чи побутовому використанні, поза якими дотепер перебуває багато потенційно привабливих компонентів (руїни водяних млинів, річкові пороги, місцеві архітектурні споруди, скелі, кар'єри та інші промислові об'єкти,

кургани та інші пам'ятки археології тощо). Відтак, можливості їх залучення до роботи галузі є вкрай обмеженими. [12, с. 26].

3. Топонімічна неозначеність території Кіровоградської області та її складових. Ефективна організація потоку туристів у тому чи іншому напрямку, можлива за умови чіткого розуміння людьми специфіки місцевості, до якої вони прямують. Як правило, це безпосередньо пов'язано з тією чи іншою назвою, що її означає. Територія, навіть з достатньою кількістю цікавих туристичних об'єктів, але при цьому не узагальнена топонімом, так би мовити «розчиняється» на загальному тлі, і відповідно програє конкуренцію більш виразним місцевостям. Дотепер остаточно не вирішена проблема найбільш точного окреслення простору, на тлі якого розміщена Кіровоградська область в цілому. Варіанти, що побутують (Кіровоградщина, Кропивниччина, Центральна Україна, Придніпров'я, Дніпровсько - Бузьке межиріччя, Височинне Поінгулля та ін.) з різних причин є або неприйнятними, або ще не отримали загального визнання і ужитку. Ще складніша ситуація з регіональними відмінностями у межах області. Точно топонімічно означити деякі її частини дотепер складно [3].

4. Досить тяжко зараз за допомогою Інтернету знайти цікавий тур до Кіровоградської області та до Кропивницького загалом, чого не скажеш про трійку найбільш туристичних міст Одеси, Львову та Києва. Це ще раз підтверджує, що досить низька обізнаність, як туристів так і влади, про туристичні можливості та ресурси цієї області.

Розглянемо тури які можна знайти в Інтернеті в Кіровоградську область:

Таблиця 2.4

Типові тури до Кіровоградської області

Назва туру	Опис
Тясминський каньйон.	Туристи відвідають гранітні каньйони річок Тясмину та Інгулу. Водна прогулянка на човнах по Тясминському каньйону. Вартість: 680 грн.
Кременчуцькі плавні. Козельщина.	Туристи зможуть побачити найбільший кар'єр у Європі, схожий на Гранд каньйон в США, унікальні заповідні плавні узбережжя Дніпра у регіональному ландшафтному парку «Кременчуцькі плавні». Туристи відвідають найвищу точку Лівобережної України - заповідній горі Пивиха, де була фортеця «Воїнь», що на берегах Кременчуцького водосховища та старовинній переправі в Келеберді..

Продовження табл.. 2.4

Тюльпановий рай. Гранітні каньйони. [49: 48]	«Тюльпановий Рай» - своєрідна подорож до «Голландії в мініатюрі» та до одного з таємничих місць сили Кропивницького – найефектнішої природної пам'ятки рівнинної території України урочище «Каскади». Туристи матимуть можливість прогулятися європейським «Маленьким Парижем», побувати в унікальному Тясминському каньйоні та Камянецькій резиденції декабристів Давидових, дізнатись таємниці життя родин Раєвських у Розумівці, Бобринських у Смілі та Тобілевичів у Миколаївці. Вартість: 2 150 грн.
Фестиваль тюльпанів в Кропивницькому	Відпочинок на території дендропарку. Справжньою окрасою парку є тюльпани. Сотні тисяч голландських квітів навесні розцвітають в Кропивницькому, щоб порадувати відвідувачів своєю красою. Також в парку працює зона розваг з великою кількістю атракціонів. А ще, побуваємо на оглядовій екскурсії, яка проведе нас красивими вуличками цього дивовижного міста. Вартість: 470 грн.

Турів небагато, вони часто повторюються на пошукових сторінках Google та є типовими, схожими один на один та неоригінальними – як наслідок, нецікаві для туристів. Статистика [35] кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму це підтверджує.

Таблиця 2.5

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	В'їзні (іноземні) туристи	В'їзні туристи	Внутрішні туристи
2013	15031	217	6729	8085
2014	8484	3	5212	3269
2015	7830	-	3771	4059
2016	8854	-	5441	3413
2017	8436	-	6950	1486
2018	11556	-	10276	1280
2019	10554	-	9567	987

З 2013 року кількість туристів обслугованих туристичними організаціями зменшувалась. Іноземні туристи взагалі припинили подорожувати.

5. Існує, недосконалість регіональних схем туристичного районування в Кіровоградській області, які часто не враховують реальні природні та культурні

відмінності його складових, натомість вони прив'язані до адміністративних кордонів. Це явно перешкоджає ефективному розвитку туризму в регіоні, особливо в галузі брендингу [18, с. 232]. Яка асоціація виникає у свідомості пересічного споживача туристичного продукту при ознайомленні з такими туристичними районами, як Бобринеччина тощо? Як ефективно перетворити такі одиниці в набір брендів? Очевидно, простіше це зробити з Побужжям чи Чорноліссям [13].

6. Виснаження топонімічного поля Кіровоградської області та його компонентів характеризується невизначеністю багатьох об'єктів, таких як балки, ліси, кургани і навіть річки. Це особливо ускладнює орієнтацію на місцевості регіону, складання описів регіону і, отже, ускладнення вивчення та зберігання цінних предметів. Як один із наслідків, спеціальні служби не можуть швидко реагувати на порушення екологічного законодавства, якщо заявник не може точно визначити місця вирубки лісів, пожежі, рідкісних руйнувань рослин чи незаконного будівництва [20, с. 101].

7. Відсутність картографічних робіт туристичного змісту про ресурси Кіровоградської області. Хоча карти є очевидною умовою ефективного функціонування туристичної галузі будь-якого регіону. Характеристика пам'яток Кіровоградської області все ще здебільшого є текстовою (або як невеликі карти занадто малого масштабу). Очевидно, це ускладнює пошук об'єктів, які потрібно відвідати та зберегти. Як позитивну тенденцію цього прогресу варто відзначити публікацію нещодавно складних туристичних карт регіону «Середнє Побужжя та його принади» [9] та «Поінгулля та його цікаві місця», складену в масштабі 1: 100 000 [8]. Відсутність та якість поліграфічної продукції туристичного змісту про ресурси Кіровоградської області є менш гострою, ніж зазначені вище проблеми, але залишається актуальною.

8. Окремим блоком проблем туристичного розвитку Кіровоградської області є проблеми управління. Розвитком туристичної галузі в регіоні керує низка установ, головним серед яких є Департамент культури, туризму та культурної спадщини ОДА [39]. Водночас, як видно з Положення про

Департамент культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської ОДА (затверджене розпорядженням голови облдержадміністрації від 14 листопада 2013 р. №549-п), туризм не є пріоритетним напрямком його діяльності, але визначені основні завдання, пов'язані з культурою:

- забезпечення реалізації державної політики у галузі культури, мистецтв, культурної спадщини та туризму на території області;
- забезпечення вільного розвитку культурно-мистецьких процесів;
- забезпечити доступність всіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина України;
- сприяти національній культурній консолідації суспільства, формуванню цілісного культурно-інформаційного простору, захисту та просуванню якісного різноманітного національного культурного продукту;
- сприяти відродженню та розвитку традицій та культури української нації;
- сприяти збереженню культурної спадщини;
- сприяти захисту прав творчих працівників та їх профспілок, соціальний захист працівників підприємств, установ та організацій у галузі культури, мистецтва та туризму.

Ця позиція серед пріоритетів управління надзвичайно повільна у розвитку туристичного сектору економіки. В Кропивницькому немає окремого відділу, який займався б виключно питаннями туризму, і така недосконала структура державних установ також не додає оптимізму.

9. Ще одна проблема - кадрове забезпечення. Враховуючи описану багатофункціональність структурних підрозділів департаменту, реалізація державної політики у цій галузі часто спирається на фахівців без спеціальної освіти, а отже - на недостатню професійну компетентність. Крім того, відсутність представництва Кіровоградської області та її складових в інформаційному полі держави слід віднести до адміністративних недоліків; відсутність сучасної туристичної інфраструктури (готелі, гуртожитки, кемпінги, туристичні притулки, зелені садиби, інформаційні центри тощо);

нерентабельність території Кіровоградської області (хоча періодично такі спроби робилися) [39;51].

Як результат, ми маємо складні проблеми, викликані низкою взаємопов'язаних причин: помилкові асоціації з територією Кіровоградської області («загальна кількість російськомовного населення», «промисловий регіон», «типова радянська територія); непривабливий образ регіону; патерналізм населення щодо його туристичних перспектив; недотримання законодавства у сферах туризму; охорона природи, лісове господарство та управління водними ресурсами, експлуатація надр тощо.

Навіть з таким широким колом проблем, мабуть, найважливішою перешкодою для успішного розвитку туризму в регіоні, існує проблема теоретичного різноманіття - відсутність обґрунтованого та адекватного виклику сучасній концепції розвитку туристичної галузі регіону. Концепції, що враховують специфіку території, сучасний політичний та економічний статус України, природні, економічні та інтелектуальні ресурси регіону, тенденції розвитку держави, помилки попередніх років, світовий досвід та, звичайно, проблеми, перераховані вище. Потрібна концепція, яка б унеможливила розгляд території регіону як малоцінного неперспективного утворення, що інтегрувало б територію в загальноєвропейський туристичний контекст.

Що стосується ситуації на ринку туристичних послуг у Кіровоградській області, то вона складна.

Розглянемо туристичні потоки до Кіровоградської області [35] за останні роки:

Таблиця 2.6

Туристичні потоки Кіровоградської області

Рік	Загальне число туристів	Іноземні туристи	Туристи, громадяни України які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Кількість екскурсантів
2010	36872	1064	1681	34128	15921
2011	33039	640	1710	30689	17860
2012	47460	1382	11042	35036	19923
2013	48295	1221	7085	39989	26367

2014	35258	895	5893	29470	23952
2015	36170	579	7887	27704	26317
2016	33014	594	5154	27266	18860
2017	37544	784	7595	29165	17385
2018	42953	644	9065	33244	23822
2019	41188	522	8450	32 216	22715

Як зазначалося вище, турів у цей регіон практично немає. Одноразові випадки трапляються, але вони не набувають систематичного характеру. Створення таких турів, як правило, хаотичне і без використання серйозних наукових підходів та методів. Серед туристів найпоширенішим є аматорський туризм без участі туроператорів.

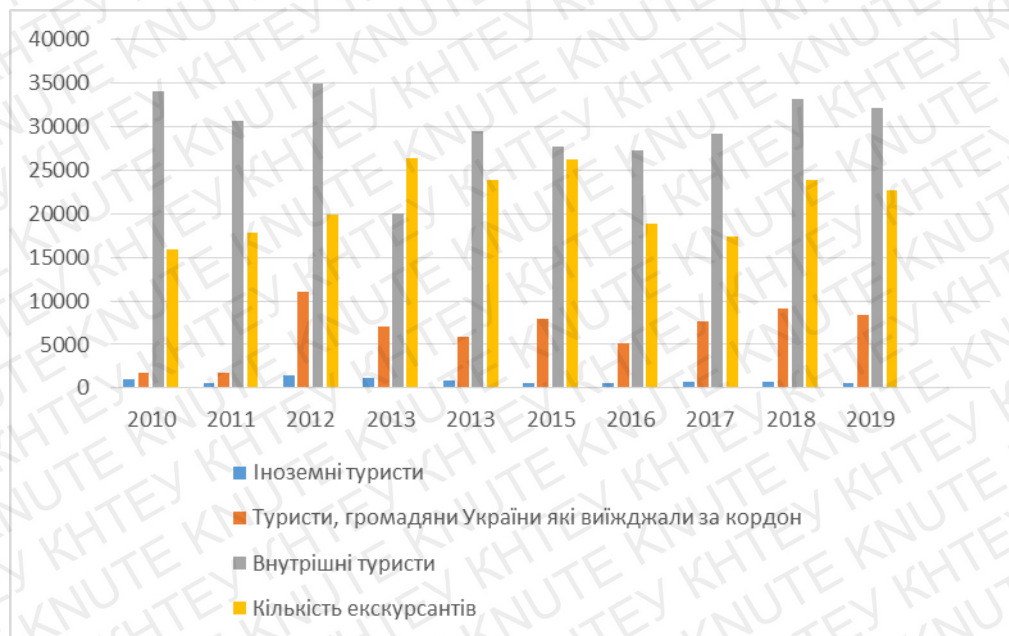

Рис. 2.1. Динаміка туристичних потоків у Кіровоградській області

Більшість туристів, які відвідали Кіровоградщину, приїжджали з ціллю культурно-історичного туризму. Найбільше туристів відвідали місто Кропивницький та місця життя та творчості видатних людей. На другому місці серед візних туристів їх основним призначенням був відпочинок у багатьох таборах та санаторіях, розташованих на території області [21; 25 с. 40].

Через повільну, але все ще зростаючу базу розміщення та громадського харчування, щорічний туризм у регіоні виріс, хоча і дуже незначно. Нерозвинений туризм був зруйнований політичною, економічною та

військовою кризою, яка розпочалася в 2014 році в Україні.

Переглядаючи популярний сайт TripAdvisor ми можемо помітити лише декілька визначних місць Кіровоградського району. Судячи з цього, можна сказати, що Кіровоградська область не дуже зацікавлена в користувачах цього ресурсу. В регіоні є набагато більше місць для відвідування, але очевидно, що ніхто не зацікавлений додавати чи змінювати щось до існуючої інформації на сайті через відсутність попиту на нього. Найпопулярнішими місцями для відвідування на цьому сайті є Кропивницький дендропарк та Музей ракетних військ з 69 та 74 відгуками відповідно [15, с. 144].

Щодо готелів та ресторанів ситуація в Кіровоградській області досить нерівномірна. Звичайно, нерівномірність розміщення готельних та ресторанних закладів пов'язана з тим, що розвиток певних територій відбувся через обмеженість ресурсів та нерозвиненість взаємопов'язаних шляхів між усіма районними центрами Кіровоградської області, містами обласного підпорядкування, це частково правда. Тому найбільша концентрація готельно-ресторанних закладів спостерігається у містах обласного підпорядкування (Кіровоград, Знам'янка, Олександрія, Світловодськ). На Заході (Ульяновський район) області спостерігається досить нова концентрація закладів готельно-ресторанного господарства, це явище пов'язане з прокладеним шосе Київ-Одеса. Найбільш сприятливим для розвитку туризму буде модернізація старих готелів, поява нових закладів безпосередньо біля центрів культурних, історичних та природних пам'яток регіону.

Таблиця 2.7

Пам'ятки культурної спадщини Кіровоградської області

Пам'ятки культурної спадщини	Кількість
Історії	2161
Архітектури та містобудування	857
Монументального мистецтва	26
Садово-паркового мистецтва	5
Археології	2574
Щойно виявлені об'єкти культурної спадщини	192

Переважна більшість із них розглядається як ресурс місцевого туризму. Найпоширенішими є пам'ятки археології та історії.

Територіально, туристичні ресурси розподіляються нерівномірно. На основі створених карт встановлюються закономірності просторового розподілу для кожного класу ресурсів. В межах території області пропонується виділити два туристичні райони: Центральний район: (Олександрійський, Новомиргородський, Знам'янський та Кропивницький райони з центром у Кропивницькому), Східний район (Олександрійський, Світловодський, Онуфрієвський) [15, с. 123].

Можна проаналізувати та оцінити потенціал Кіровоградської області:

Таблиця 2.8

SWOT аналіз Кіровоградської області

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
- широка база рекреаційних ресурсів; - унікальні пам'ятки; - м'який клімат; - велика кількість пам'яток нерухомої культурної спадщини, які 5 знаходяться на державному обліку та занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України; - доступна цінова політика у сфері туристичних послуг; - близькість до людських, фінансових та транспортних потоків; - вигідне транспортно-географічне розташування міста (у центрі України); - сприятлива екологічна ситуація.	- слабе фінансування, зношення інфраструктури; - держава не зацікавлена у розвитку туризму в регіоні; - дисбаланс у розвитку територій; - відсутність чіткої концепції розвитку туризму (історія, відпочинок, туристична привабливість); - недостатньо розвинене транспорте сполучення залізницею та відсутність функціонування аеропорту; - недостатня ініціативність підприємців туристичної сфери; нестача персоналу. - відсутність маркетингової стратегії щодо просування туристичного продукту на внутрішній та зовнішній ринки туристичних послуг та відсутність фінансування цього напрямку на міському рівні; - орієнтованість туроператорів міста на виїзний туризм; - недостатня популяризація туристичного потенціалу міста Кропивницького як в Україні, так і за її межами (через відсутність коштів).

Можливості:	Загрози:
- туристи, втомлені від туристичних центрів в інших регіонах; - зростаюча динаміка попиту на «місцеві» поїздки за кілька годин із великих міст та зростаючий інтерес до відпочинку; - нові вимоги до якості туризму; - функціонування аеропорту та відновлення авіаційного сполучення між містами України, а в подальшому – поза її межами; - розроблення та впровадження нових туристичних маршрутів та інноваційних форм проведення екскурсій; - позиціонування Кіровоградської області, як степової перлини України; - стимулювання розвитку туризму без значних фінансових затрат шляхом залучення бізнесу, владних інституцій та громадськості; - створення туристично привабливого об'єкта; - проведення семінарів, конференцій, престурів, виставок та форумів в рамках популяризації та розвитку туризму.	- погано розроблена туристична політика в регіоні; - погіршення використовуваного пакету ресурсів (низькі витрати на робочу силу, нижчі тарифні ставки); - висока привабливість рекреаційних ресурсів інших регіонів для туристів; - криза в країні.

Кіровоградська область має достатньо сильних сторін і можливостей, щоб налагодити ситуацію з розвитком туризму у регіоні.

2.3. Стейкхолдери проекту туристичного продукту

Залежно від типу проекту та специфіки його реалізації, він може мати від

декількох десятків до сотень стейкхолдерів. У кожного стейкхолдера свої специфічні функції, ступінь участі в проекті й міра відповідальності за його долю. Розглянемо і охарактеризуємо групи стейкхолдерів туристичного проекту.

Ініціатор - сторона, яка є автором головної ідеї проекту, його попереднього обґрунтування та пропозицій щодо здійснення проекту. В якості ініціатора може виступати практично будь-який з майбутніх учасників проекту, за, в кінцевому рахунку, ділова ініціатива по здійсненню проекту повинна виходити від здобутого проектом замовника;

Інвестор - сторона, яка вкладає інвестиції в проект, наприклад, за допомогою кредитів. Ланцюг інвесторів - максимізація прибутку на свої інвестиції від реалізації проекту. Якщо інвестор і замовник не є одним і тим же особою, то в якості інвесторів зазвичай виступають банки, інвестиційні фонди та інші організації. Інвестори вступають у контрактні відносини із замовником, контролюють виконання контрактів і здійснюють розрахунки з іншими сторонами по мірі виконання проекту.

Керівник проекту - юридична особа, якій замовник та інвестор делегують повноваження з керівництва роботами по здійсненню проекту: планування, контролю та координації робіт всіх учасників проекту. Склад функцій і повноважень керівника проекту визначаються контрактом із замовником. Однак перед керівником проекту і його командою зазвичай ставиться завдання всеосяжного керівництва та координації робіт на протязі життєвого циклу проекту, до досягнення визначених у проекті цілей і результатів при дотриманні встановлених термінів, бюджету та якості.

Команда проекту - специфічна організаційна структура, очолювана керівником проекту і створювана на період здійснення туристичного продукту. Завдання команди є здійснення функцій управління проектом до ефективного досягнення цілей. Основними учасниками команди проекту, як правило, є:

- інженер проекту - несе відповідальність за керівництво і координацію робіт за всіма технічними інжиніринговим аспектам проекту протягом повного

його життєвого циклу;

- адміністративний керівник контрактів - несе відповідальність за підготовку контрактів, переговори, укладення і контроль виконання контрактів і субконтрактів з учасниками проєктів;

- контролер проєкту - керівник служби контролю робіт за проєктом несе відповідальність за планування і контроль всіх робіт по проєкту;

- бухгалтер проєкту - несе відповідальність за облік і звітність щодо витрачання коштів проєкту і надає допомогу керівнику проєкту з питань фінансування та бухгалтерського обліку;

- адміністративний помічник - несе відповідальність за допоміжні роботи і забезпечення виробничих потреб і функціонування команди проєкту

Органи влади - сторона, яка задовольняє свої інтереси шляхом отримання податків від учасників проєкту, що висуває і підтримуюча екологічні, соціальні та інші громадські та державні вимоги, пов'язані з реалізацією проєкту [1, с. 31].

Виробник кінцевої продукції проєкту - здійснює експлуатацію створених основних фондів та виробляє кінцеву продукцію. Головна мета - отримання прибутку від продажу готової продукції споживачам.

Споживачі кінцевої продукції - юридичні та фізичні особи, які є покупцями і користувачами кінцевої продукції, що визначають вимоги до виробленої продукції і послуги, що надаються, що формують попит на них.

Інші стейкхолдери проєкту. На здійснення проєкту впливають і інші сторони з оточення проєкту, які по суті також можуть бути віднесені до учасників проєкту, це:

- конкуренти основних учасників проєктів;
- суспільні групи і населення, чий економічний та позаекономічний інтерес зачіпає здійснення проєкту;
- спонсори проєкту;
- різні консалтингові, інжинірингові, юридичні організації, залучені в процес здійснення проєкту та ін.

Основними зацікавленими сторонами рекреаційного туризму в регіоні є:

держава в особі Департаменту культури, туризму та культурної спадщини та районних державних адміністрацій, туроператори, рекреаційні підприємства та установи, заклади харчування та харчування та туристи [1, с.35].

Департамент спільно з Новоархангельською районною державною адміністрацією провів відповідну організаційну роботу щодо внесення об'єкта археологічної культури села Кукутен-Трипілля Небелівка до номінації списку Світової спадщини ЮНЕСКО «Культурний ландшафт Кукутен-Трипілля як першої в Європі сільськогосподарської цивілізації». Туристичний продукт регіону був представлений під час туристичних фестивалів та форумів у регіоні та Україні. Зокрема, туристичний продукт Кіровоградської області був представлений під час роботи Міжнародної виставки «UI TT» у Києві, Запорізького фестивалю туризму «Запоріжжя - місце щастя», Харківської виставки туризму: туристичні відкриття, Львівський міжнародний форум індустрії та гостинності, який провів 18-ту Міжнародну виставку-ярмарок TurExpo. Також представлено власний щорічний Центрально-український музейно-туристичний фестиваль, на якому проводиться міжрегіональна туристична виставка «Кіровоградська область запрошує», презентація сільських «зелених» садіб Кіровоградщини, ярмарок робіт та майстер-класи майстрів декоративно-прикладного мистецтва, художні гуртки Кропивницького та ін. Під час фестивалю в ньому взяли участь представники інших регіонів: Полтави, Запоріжжя, Київ, Одеса, Миколаїв, Суми, Закарпаття, Волинь. Під час Міжнародного АгроЕкспо відбувся Зелений туризм Кіровоградської області [39].

Управління культури, туризму та культурної спадщини			
Організація фестивалів	Розробка нових маршрутів	Туристичні ярмарки	Видання періодичних видань
Участь у Всеукраїнських та регіональних конференціях	Доведення інформації до всіх частин регіону	Розвиток інфраструктури	Встановлення дорожніх знаків та бігбордів

Рис. 2.2 Напрямки роботи управління культури, туризму та культурної

спадщини

Проведена робота зі створення туристично-інформаційних центрів у містах та районах області. Зокрема в Світловодському районі було відкрито туристично-інформаційний центр.

Активно працювали відділи культури і туризму Гайворонської, Новоукраїнської, Олександрійської, Світловодської районних державних адміністрацій, а також Знам'янського та Олександрійського виконавчих комітетів міськвиконкому. Під час проведення рекламних та інформаційних турів по регіонах було проведено презентацію туристичних маршрутів.

Організація екскурсій в межах регіону зосереджена в руках держави і в основному спрямована на державних службовців, за винятком організації екскурсій для дітей, пенсіонерів та інших категорій населення, які потребують соціального захисту.

Слід розуміти, що в даний час держава не зацікавлена витратити велику суму грошей на організацію турів для цих категорій населення. Результатом є стагнація та використання старих методів організації турів по регіону, що призводить до низького інтересу до участі в них та низької кваліфікації щодо проведення цих турів.

Підприємства рекреаційного туризму в регіоні є майже всім державним надбанням. Як видно з вищевикладеного, держава використовує дуже мало ресурсів для розвитку цих підприємств. Майже всі гроші, отримані від підприємств, спрямовуються не на розвиток цих пам'яток, а на просте підтримання існуючого стану цих місць, що призводить до майже нульового зростання туризму з року в рік у регіоні. Вивчаючи роботу, проведену рекреаційними компаніями в регіоні протягом року, ми побачили, що ці роботи в основному стосувались: «реставрації», «ремонту» та інших подібних видів робіт. Єдиний розвиток - це інформація про ці підприємства. Щороку проводиться робота з метою максимального розповсюдження інформації про підприємства, видання книг, буклетів, конгресів, конференцій тощо. Це все ще розвиток, що робить цей вид туризму в районі більш популярним.

Щодо розміщення та громадського харчування [7, с.115]: кількість місць розміщення залишилася майже на тому ж рівні. Знову лівова частка цих підприємств є державною. Ці об'єкти старіють, і переважна більшість із них потребує капітального ремонту чи закриття взагалі. Навряд чи є фінансування в цій галузі, його ледве достатньо для його підтримки. Це не глобальна ситуація: деякі будівлі ремонтуються та відновлюються, але їх частка серед загальної кількості дуже мала. Харчування в кращому стані: більшість із них приватні, тому їхній фінансовий стан кращий. Є успішні підприємства, головний успіх яких, однак, залежить не від туристів, а від місцевих жителів. Харчування, орієнтоване на туристів, мало, вони розташовані в місцях атракціонів, іноді мають сезонний характер роботи.

Висновок до частини 2

Кіровоградська область має великі резерви та значний ресурсний потенціал. А саме, рекреаційні можливості Кіровоградщини забезпечують санаторно-курортні та оздоровчі заклади різних форм власності. В Олександрії, розташований санаторій «Дружба». Широке застосування мінеральної води «Гусарське урочище» у комплексі із сучасним лікуванням сприяє інтенсивному очищенню нирок, печінки, а також оновленню клітин крові. На березі Дніпра, біля Кременчуцького водосховища, розташоване місто Світловодськ, де свої послуги пропонує пансіонат «Славутич», туристична база «Дніпро» та багато інших туристично-оздоровчих закладів. На березі озера посеред лісу пропонує сімейний відпочинок турбаза «Лісова пісня». В екологічно чистих зонах області на берегах річок та водойм розташовані дитячо-оздоровчі табори «Бригантина», «Хвиля», «Чайка», «Колосок» та інші. Проте не дивлячись на великі рекреаційні резерви з кожним роком туристів, зокрема іноземних, приїжджає все менше. Це говорить про незацікавленість місцевого правління в розвитку туризму, недостача фінансових можливостей для відтворення інфраструктури, банальність туристичних продуктів. Свіжий погляд на традиційні ресурси

дадуть новий поштовх для розвитку Кіровоградщини як туристичного регіону.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СЕГМЕНТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ НА РИНОК КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Концепція проекту туристичного продукту в сегменті рекреаційного туризму

Серед основних принципів, які могли б лягти в основу нової концепції розвитку туризму в Кіровоградській області, хотілося б відзначити наступні.

Принцип туристичної пропозиції заснований на розумінні необхідності пропонувати потенційним споживачам туристичних послуг продукт, який їм потрібен, а не те, що в даний час є в регіоні. Іншими словами, не бути схожим на магазин радянських часів: «пропонувати не те, що є, а те, що хочуть туристи». Раніше зазначалося, що Кіровоградська область не має великої кількості привабливих об'єктів на своїй території.

В даний час основу туристичного «меню» Кіровоградської області складають [4, с.125-138]:

1. Хутір «Надія» . В 25 кілометрах від Кропивницького можна відвідати найпопулярніший заповідник-музей регіону "Хутір Надія", розташований поблизу села Миколаївка Кіровоградського району;

2. Зелена садиба «Гайдамацька Січ». За 21 кілометр від міста Знам'янка розташована зелена садиба "Гайдамацька Січ". У музеї просто неба, який ще називають Січ, можна побачити унікальні експонати - знахідки часів скіфської та чорноліської культур, раритетні, вироби декоративно-прикладного мистецтва;

3. «Монастирище». В Кіровоградській області можна відвідати ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Монастирище". Він розташований в південній частині регіону, між селами Інгульське і Погоди.

розташований ландшафтний заказник "Монастирище". Також він має і другу назву "український Стоунхендж". Територія заказника займає прямовисні схили каньйону річки Інгул і прилеглі до нього ділянки;

4. «Водяний млин». У Новоархангельському районі в селі Тернівка можна відвідати водяний млин, розташований на річці Синюсі. Він був побудований на початку XX століття. Будівля більше нагадує замок. Також тут можна насолодитися красою мальовничої долини Синюхи, зі скельними виходами (через що її часто називають каньйоном). А найефектнішою є Біла скеля, за кольором швидше чорна;

5. Луполове. «Млин-палац». В Луполовому на березі Південного Бугу в селі є будівля колишнього водяного млина, який нагадує замок. В кінці 19 століття землями навколо села володів поміщик Костянтин Смирнов. Саме він і побудував млин на березі річки. Варто зазначити, що Південний Буг у цьому місці тече двома рукавами, утворюючи острів. Млин звели на березі меншого рукава (лівого), який і крутив колеса. Триповерхову будівлю млина, з каменю сірого кольору побудували в стилі модерн з елементами історизму, саме тому він так схожий на палац.

А також: дендрологічний парк «Веселі Боковенко» ім. Давидова, Крестово-Воздвиженська церква - могила М.М. Раєвського, архітектурних робіт Ю. Паученка, О. Лишневського і інших художників XIX століття, деяких особливо охоронюваних природних територій («Каскади», «Чорний ліс» і ін.).

Не применшуючи важливості кожного з них, слід визнати, що, будучи важливими і навіть унікальними для Кіровоградської області, кожне з цих місць є місцевою визначною пам'яткою, яка є малоцікава для широкої публіки. Тому для виведення галузі на новий рівень рентабельності необхідно не тільки експлуатувати існуючий комплекс об'єктів, а й створювати нові туристичні пропозиції [11]. Прикладів успішної реалізації цього принципу багато: від фінансово успішних Об'єднаних Арабських Еміратів до деяких українських міст [24, с.40]. Українським прикладом реалізації цього принципу є Вінниця, яка зазнала найбільшого прориву в розвитку туризму після виведення з

експлуатації лише старих ресурсів, створивши нову визначну пам'ятку - фонтан РОШЕН: найбільш відвідуваний та найвідоміший об'єкт регіону. Кілька років тому подібним прикладом був стадіон "Донбас Арена" в Донецьку - загальнонаціональна пам'ятка. Нині в тому ж напрямку йде розвиток туристичної галузі в Карпатському регіоні, де крім «чистих» гірських пішохідних маршрутів додаються нові визначні пам'ятки: купання на човнах, дельтапланеризм, катання на конях, рафтинг, численні етнічні та ремісничі свята тощо.

Принцип «широкого кола» у процесі формування туристичної пропозиції передбачає врахування якнайширшого асортименту та найбільш бажаного сегменту туристичної маси (фінансово забезпечених, мобільних, освічених мандрівників) як потенційних відвідувачів визначних пам'яток регіону. Чи можливо реалізувати такий підхід на території Кіровоградської області?

Розуміння принципу «широкого кола» дозволило деякий час тому перетворити пустелю Лас-Вегас або бідний Макао в туристичні визначні пам'ятки. Завищення важливості об'єктів, що представляють низький інтерес для місцевих жителів, але надзвичайно важливих для багатьох людей у світі, дозволило збільшити туристичні потоки до Умані чи Меджибожа з Нью-Йорка та Тель-Авіва [30].

Прикладом неправильного розвитку є Одеса та міста-курорти Криму та Північного Причорномор'я, які зі значним культурно-історичним потенціалом використовують лише свої природні ресурси, орієнтуючись на внутрішні туристичні потоки та гостей з пострадянського простору.

Принцип адекватного позиціонування регіону - передбачає побудову туристичної галузі регіону на основі тих об'єктів, які представляють реальні природні та культурно-історичні особливості регіону. Кожен регіон повинен бути цілком зрозумілим для потенційного туриста, його бренди та пропоновані визначні пам'ятки не повинні вводити його в оману, інакше іміджеві (а згодом і фінансові) втрати неминучі.

Принцип надзвичайного підходу до формування туристичного продукту -

це підхід, при якому в якості основного туристичного продукту пропонуються не якісь унікальні або рідкісні для регіону об'єкти, а навпаки - типові, які найкраще відображають природу, історію, культуру [14]. Одним із найпотужніших мотивів подорожей є бажання людей дізнатись про різноманіття природних ландшафтів та національних кольорів світу. З цього цілком очевидно, що найменші особливості місцевих кольорів природи та культури відчують самі люди, які живуть у різних ландшафтах і самі є носіями певних етнічних особливостей. Але знайомі та непривабливі для місцевих жителів ліси, пустелі, фіорди, степи, морські та річкові узбережжя чи гори можуть часом найнесподіванішим чином залучити широке коло туристів. Гірські ландшафти є місцем відпочинку значної частини світового населення, тоді як місцевих жителів частіше приваблюють приморські або багатолюдні міста. Типовими і звичними для норвежців є фіорди, для конголезців - тропічні ліси, а для балійців - океанські пляжі є визначними пам'ятками для жителів інших ландшафтів [31].

Тривалий час ігнорування таких очевидних речей унеможлиблював розвиток туризму в багатьох промислових або аграрних регіонах (у тому числі на території Кіровоградської області). Позитивними прикладами перетворення недоліків на переваги є ініціативи останніх років, реалізовані у Кривому Розі, де туристична галузь успішно використовує гірські та промислові ландшафти; туристичні маршрути в зоні відчуження Чорнобиля; туризм підземними комунікаціями Києва та околиць.

Щодо аналізу перспектив туризму в Кіровоградській області крізь призму цього принципу, слід визнати абсолютну марність побудови галузі на місцевих «чудесах» (дендрологічних парках, водоспадах чи інших нетипових та низько розташованих пам'ятках) Тоді як фонові ландшафти регіону - це степи та лісостепи з типовою для таких умов давньою та сучасною землеробською культурою.

Принцип розсуду туристичних мас передбачає необхідність урахування організаторами туристичного процесу в регіоні різноманітності фінансових

можливостей, уподобань та інтересів, національних пріоритетів, віку та інших індивідуальних рис потенційних туристів. Кожна з можливих категорій повинна отримати свій товар на ринку туристичних послуг регіону. Показниками цього розвитку можуть бути нові, часом несподівані і навіть екзотичні компоненти сучасних класифікацій туризму: кулінарний, літературний, нью-ейдж, ностальгічний туризм та багато інших його різновидів. Для переважної більшості з них місцевості Кіровоградської області є більш ніж придатними та перспективними [4].

Щодо участі держави у майбутньому розвитку туризму в регіоні, на найближчі роки заплановано наступні заходи [44]:

- Створення якісного інформаційного продукту про туристичні ресурси Кіровоградської області;
- Проведення активної рекламної кампанії та заходів (заходів) у відповідному напрямку;
- Організація та просування туристичних регіональних фестивалів, ярмарків;
- Просування туристичних маршрутів Кіровоградщини серед українських та іноземних туристів;
- Розвиток співпраці між постачальниками послуг із сільського туризму.

Очікується, що заплановані заходи допоможуть відкрити нові туристичні маршрути, дадуть поштовх для розвитку велосипедного туризму в регіоні та сприятимуть рекреаційному туризму в районі.

Основні заходи щодо впровадження:

- Розвиток велосипедного туризму в регіоні;
- Встановлення європейської маркування та маркувальних знаків на туристичних об'єктах;
- Розробка туристичного маршруту «Земля Корифеєва»;
- Створення туристичного путівника по Кіровоградській області «Кіровоградщина туристична»;
- Проведення рекламних та інформаційних турів «Відкрий туристичну

Кіровоградську область»;

- Створення туристичного інформаційного центру в обласному центрі.

Дослідження показали, що програми розвитку туризму в різних країнах мають багато спільного за принципами, цілями та базовими показниками, але процес вирішення проблем значною мірою залежить від рівня розвитку туризму в конкретній країні. Отже, за нинішньої фінансової ситуації на Кіровоградщині глобальне оновлення туристичних послуг, на наш погляд, може відбуватися поступово і повинно починатися з актуалізації та просування туризму. З огляду на це, фундаментальне переформатування туристичної галузі в Кіровоградській області слід починати з алгоритму, який умовно включає вісім фаз [22]:

- 1) моніторинг стану та розвитку внутрішнього туризму в Кіровоградській області;
- 2) виявлення основних груп екологічних факторів, що впливають на туристичну діяльність;
- 3) визначення основних зацікавлених сторін, їх градація та алгоритм взаємодії;
- 4) побудова проблемної моделі внутрішнього туризму в Кіровоградській області та визначення резервів вирішення проблем;
- 5) структурно-логічна схема побудови моделі вирішення проблеми;
- 6) ключові цілі, рушії та ресурси дорожньої карти;
- 7) створення «дорожньої карти» для розвитку внутрішнього туризму;
- 8) формування інноваційної структури управління розвитком туристичного бізнесу на Кіровоградщині, де б поєднувались усі учасники туристичного бізнесу, державних структур, науки та освіти.

На першому етапі в рамках моніторингу стану та розвитку внутрішнього туризму в Кіровоградській області була запропонована комплексна програма з наступних аналітичних модулів із використанням стандартних економічних та статистичних інструментів:

- економіко-статистичний аналіз для визначення динаміки ринку туристичних послуг, його складу та структури (створення єдиної електронної

бази даних та оцінка реєстру об'єктів, що реалізують туристичний продукт, та їх дислокацій; інвентаризація рекреаційних туристичних ресурсів; інвентаризація природні та історичні культурні ресурси тощо);

- соціально-економічний аналіз для виявлення факторів конструктивного та деструктивного впливу туризму на розвиток економіки (вивчення економічних зв'язків туристичної галузі з іншими господарськими комплексами, визначення ступеня задоволеності якістю наданих послуг)[2];

- порівняльний аналіз для адаптації та використання світового досвіду у вітчизняному середовищі (монографічні дослідження підприємств з високим рівнем організації діяльності, нові формати та типи, інновації в туристичній сфері);

- аналіз інноваційної діяльності для визначення етапів розвитку та розширення сучасних типів підприємств, впровадження нових технологій управління.

Метою другого етапу є ієрархізація факторів впливу за ступенем та напрямком, формування алгоритму реагування на фактори зовнішнього середовища, розробка заходів, що блокували б дестабілізуючі фактори, розробка системи управління факторами внутрішнього середовища. У цьому випадку доцільно зовнішнє середовище розділити на загальне та ділове.

На третьому етапі за допомогою існуючих алгоритмів ми будемо структурну та логістичну схему аналізу та управління зацікавленими сторонами в туристичному секторі для досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених сторін. Алгоритм містить стандартні послідовні дії: спочатку ми визначаємо основні групи впливу, узагальнюємо їх типові інтереси, проводимо градацію зацікавлених сторін, оцінюємо можливість, інтерес до впливу, систематизуємо, визначаємо пріоритетні зацікавлені сторони, розробляємо алгоритм та встановити їх алгоритм.

Четвертий етап - побудова проблемної моделі туризму в Кіровоградській області та визначення резервів вирішення проблем - може виглядати як остаточна матриця SWOT-аналізу, яка враховує внутрішнє, зовнішнє загальне

та ділове середовище.

Структурно-логічна схема побудови моделі розв'язування задач, яка становить п'ятий етап, представлена на рис. 3.1 [30].

Ми визначили ключові цілі, рушії та ресурси в розвитку рекреаційного туризму Кіровоградської області (шостий етап), що викладені в таблиці 3.1.

Цілі, бажані параметри туристичної діяльності (Т)
Пріоритетні напрямки реформування та розвитку туризму
Основні завдання
Очікувані результати
Визначення рушійних сил для трансформації туризму
Пошук можливих ресурсів спрямованих на досягнення бажаних предметів стану туризму
Формування ключових механізмів управління та принципів формування ефективного туристичного бізнесу
Розробка мотиваційного механізму запуску резервів, спрямованих на досягнення базових параметрів туристичної галузі
Розробка регіональної стратегії розвитку туризму

Рис 3.1 Структурна схема побудови моделі вирішення проблем

Основними ресурсами (R) є:

- праця (ментальність, кваліфікація, творчість, мотивація);
- адміністративно-правове та економічне регулювання регіону;
- регіональна концепція розвитку, створення «дорожньої карти»;
- участь регіону (повна або часткова) у створенні, фінансуванні туристичних проектів;
- освіта і наука;
- світовий досвід;

- потужна рекламна підтримка.

І восьмим кроком є формування інноваційної структури управління розвитком туристичного бізнесу. Таким чином, зовнішнє загальне середовище - це економічні умови, розвиток споживчого ринку, політична ситуація, правова, технічна, технологічна, природно-географічна та соціально-культурна обстановка, аналітичні інститути: система обміну інформацією, єдина інформація простору.

Таблиця 3.1

**Основні цілі та рушійні сили в розвитку рекреаційного туризму
Кіровоградської області [30]**

Цілі (Т)		Рушійні сили(D)	
1	Зростання в'їзних туристичних потоків	1	Якість туристичного продукту
		2	Креативність туристичного продукту, інновації в туристичному бізнесі
		3	Приваблива цінова політика
		4	Впровадження європейських стандартів
		5	Формування привабливого іміджу регіону
		6	Інтелектуальна інтеграція туризму, науки та освіти
		7	Потужна маркетингова підтримка, активна рекламна кампанія національного туристичного продукту
		8	Формування єдиної інформаційно-аналітичної платформи підприємств туристичної сфери регіону
		9	Поліпшення інвестиційного клімату
		10	Всебічне стимулювання підприємницької діяльності у сфері туристичного бізнесу
		11	І т.д.
2	Збільшення внутрішніх туристичних потоків.	12	Надання туристичних послуг на максимальній площі регіону
		13	Формування мотиваційного механізму підвищення привабливості регіону. Інноваційний підхід до формування туристичного продукту
		14	Розвиток нових сегментів ринку туристичних послуг
		15	Зміщення інтересів у напрямку національної культури, мистецтва, архітектури, історії
		І також D1-D11	

Стратегія розвитку туризму та курортів у Кіровоградській області на 2019 - 2029 роки планується на першому етапі стратегічного планування розвитку туристичної галузі [44];

- визначити проблемні питання, які потребують вирішення, а також

основні принципи розробки, впровадження, моніторингу та оцінки Стратегії, програм та проєктів, спрямованих на її реалізацію;

- визначити загальні та конкретні результати, яких повинна досягти громада регіону;
- стати основою для розробки стратегічних планів та реалізації заходів щодо розвитку туристичної галузі Кіровоградської області на наступний період.

Перший етап (2019 - перша половина 2022 рр.) - створення базових умов для розвитку туристичної галузі. Цей етап передбачає вирішення таких загальних завдань:

- формування міжгалузевого партнерства, створення кластерів розвитку туризму;
- покращення загального забезпечення туристичної інфраструктури навколо туристичних об'єктів;
- навчання персоналу;
- створення базових умов для залучення та обслуговування транзитних туристів;
- надання ефективної інформаційної підтримки галузі;
- проведення та оприлюднення результатів систематичних наукових досліджень у галузі ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону;
- вдосконалення матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення туристичної сфери регіону;
- створення сприятливих умов для відкриття та розвитку бізнесу в сферах, пов'язаних із залученням туристів та сервісом.

Другий етап (друга половина 2022-2026 рр.) - збільшення присутності Кіровоградської області на ринку туристичних послуг України:

- формування іміджу регіону як відкритого та привабливого для туристів;
- значне поліпшення інфраструктури та інших ресурсних можливостей регіону щодо залучення та обслуговування туристів;
- активізація залучення фінансових ресурсів з альтернативних джерел для

розвитку туристичної галузі;

- розвиток туристичної інфраструктури регіону з урахуванням динаміки зростання туристичної популярності регіону;

Третій етап (2026-2029) - формування стабільного попиту на туристичні товари за цільовими сегментами споживачів:

- подальше розширення співпраці з містами та регіонами України, іноземними містами-партнерами, міжнародними туристичними організаціями;
- формування та просування провідних туристичних брендів на ринку України та за кордоном з метою підвищення загальної конкурентоспроможності регіону;
- створення інституційних, інфраструктурних, маркетингових та інших ресурсних умов для реалізації наступного етапу стратегічного планування інноваційного розвитку туристичної галузі.

3.2. Ефективність просування проекту туристичного продукту на міжнародному ринку

Для того, щоб розпочати розвиток рекреаційного туризму в Кіровоградській області, вважається за доцільне запровадити нові туристичні маршрути та види туризму.

Найбільш сприятливими передумовами для розвитку рекреаційного туризму є об'єктивно розміщення на територіях національних та ландшафтних парків, де є можливість у повному спокої поєднати знання про природний, історичний, етнографічний та культурний потенціал регіону. Родзинкою рекреаційного туризму може і повинна стати яскрава анімація, яка полягає у відродженні програм для дозвілля туристів з ігровими елементами та шоу-програм на основі історичної, етнографічної та культурної спадщини регіону. Як і всесвітньо відомий музей та анімаційне середовище козацької доби на острові Хортиця, де з перших кроків турист потрапляє у світ козаків і може спробувати заварювати козацьке мистецтво, освоювати козацькі ремесла, брати

участь у козацькому мистецтві [10 с. 161-162].

Така анімація рекреаційного туризму вимагає відповідного персоналу, який повинен бути відібраний та підготовлений як органами регіонального самоврядування, так і профільними міністерствами.

Для успішного подальшого розвитку рекреаційного туризму в Кіровоградській області можна запропонувати запровадження нових туристичних маршрутів туристам.

1. «Монастирище»

Для подальшого розвитку туристичної сфери області необхідно обладнати умови проживання, харчування та відпочинку на території заповідного національного монастиря «Монастирище» в Устинівському районі, село Завтурово. Для цього потрібно:

1. Асфальтована дорога;
2. Зробити та поставити покажчики вздовж шосе Устинівка - Інгул;
3. Перед входом облаштувати стоянку для транспортних засобів, придорожні кафе, місця для відпочинку та харчування (столи, лавки, сараї);
4. Поставити сміттєві баки та WC;
5. Роздрукувати буклети із зображеннями та легендами місця екскурсії, їх можна продати біля входу на територію;
6. Запропонувати послуги екскурсовода;
7. Розмістити дошки із закликами не руйнувати красу природи, не смітити, а також окремий щит з картою «Монастирища», яку можна розмістити біля входу в заповідник, для кращої орієнтації людей;
8. Розробити рекламні товари та розсилати їх туристичним компаніям, щоб залучити більше зацікавлених сторін.
9. Створення шоу-програми пов'язану з місцевою культурою.

2. Вело маршрут «Дорогами Кіровоградщини»

Велоспорт має свої переваги перед іншими видами туризму. Велосипед - дуже зручний транспорт. Це дає мандрівникові можливість подорожувати на великі відстані з досить великою швидкістю, знайомитися під час короткої

поїздки на велику з територією, відвідувати цікаві об'єкти, розташовані на значній відстані один від одного.

Однак велосипед дійсно має певні вимоги до учасників подорожі. Кожен велосипедист повинен володіти технікою їзди на велосипеді з навантаженнями не тільки на автомагістралях, а й на трасах та бездоріжжі. Обов'язковою умовою є знання правил дорожнього руху, що є запорукою безпеки на дорозі. Кожен велосипедист повинен знати матеріальну частину велосипеда та вміти робити невеликі ремонти. Велоспорт - це захоплююче заняття, яке дарує багато несподіваного, а іноді все ще є безпрецедентним, оригінальним та винятковим.

3. Проект «Чорний ворон»

На Кіровоградщині презентували проект меморіально-туристичного комплексу "Чорний Ворон". На території комплексу планують спорудження меморіальної композиції "Хрести", каплиці, за словами Тетяни Волинець, планується, що вона буде в козацькому стилі. Загалом усе планується облаштовувати в натуральному стилі від криниці до місць відпочинку для туристів. У зоні "Повстанський табір" створять землянки. А також хочуть відтворити локації з фільму "Чорний Ворон". Передбачають в комплексі і зону військово-патріотичного виховання. Мовиться про тематичні маршрути й стежини. Уже влітку 2,6 га лісу на території комплексу лісівники вичистять і там буде ландшафтний парк.

4. Маршрут «Великі та Малі скелі»

За 15 кілометрів на північний захід від міста Олександрія знаходиться цілюще, штучного походження озеро. У другій половині 80-х років комісія вчених, яка вивчала флору і фауну в заплаві річки Інгулець, брала проби води для аналізу. За результатами досліджу Кабінет міністрів прийняв постанову, за яким ця зона оголошена заповідною. Це лучні степи, представлені групуванням гребінця чистотілу, ковила та рослин, занесених до Червоної книги України.

В районі Олександрія є 7 гостинних садиб. Всі вони прилягають до цього цілющого озера. Власники нерухомості можуть влаштувати відпочинок для туристів на озері. Озерна вода лікує захворювання опорно-рухового апарату,

остеохондроз, ревматизм, відкладення солей, шкірні захворювання. Тому сюди відпочивати приїжджають туристи з різних міст не лише України, а й Росії.

Але озеро потребує ремонтних робіт:

1. Очищення води від побутового сміття та очерету;
2. Очищення прилеглої території від наявного сміття;
3. Облаштування доступу до води сходами;
4. Підведення піску до пляжу;
5. Встановлення лавок та смітєвих ящиків.

Після ремонту цілющого озера та прилеглої території об'єкти будуть виглядати так: поверхня води очищається від побутового сміття та очерету. Доступ до води обладнаний доріжкою та сходами у воду. Прибережна зона (пляж) - піщана, обладнана лавками, смітєвими відрами. У призначеному для цього місці є біотуалети та пункт першої медичної допомоги. За межами заповідника є парковка та міні-кафе. Під'їзні шляхи до озера відремонтовані.

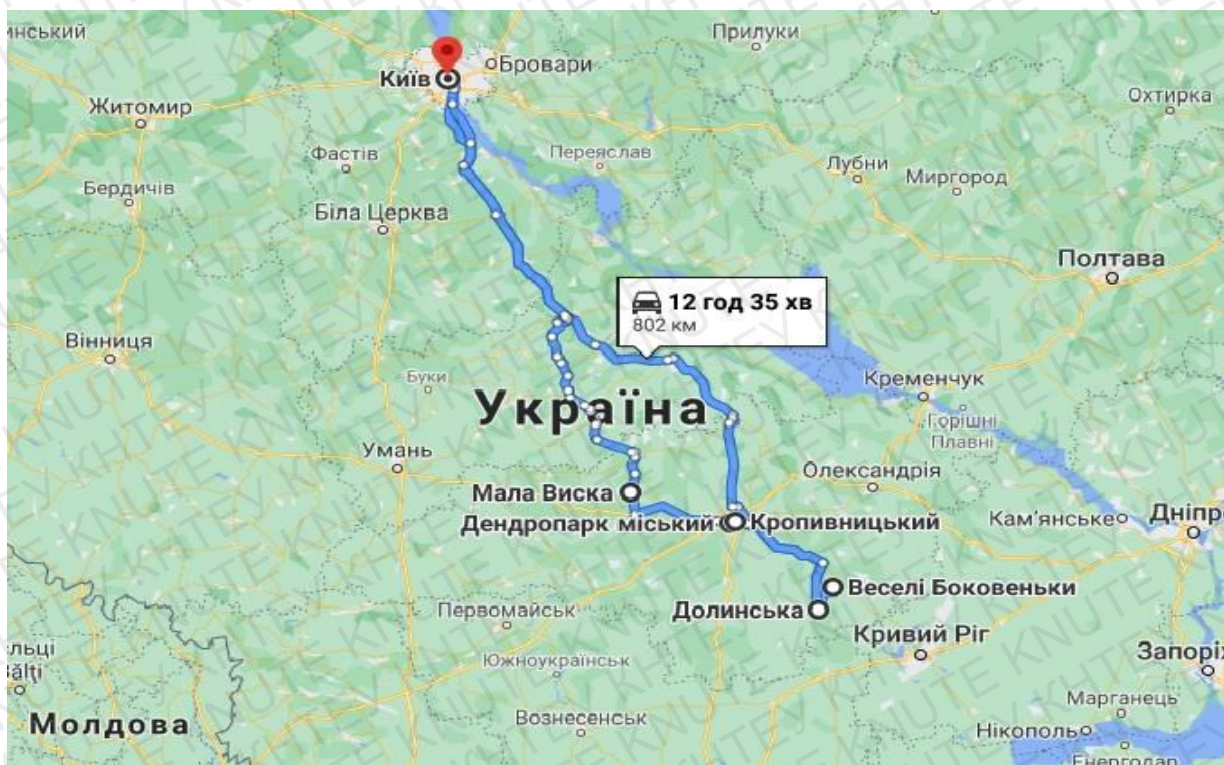
Після реставрації озера «Велика та Мала скелі» використовуватимуть для оздоровлення, оздоровлення та відпочинку.

Таблиця 3.2

**Технологічна карта туристичних подорожей за маршрутом
«Відпочивай Кіровоградщиною»**

Характеристика	Опис
Тип маршруту	Тип маршруту – кільцевий, автобусний, груповий.
Довжина маршруту	802 км
Тривалість	4 дні 3 ночі
Кіл-ть груп	3 груп
Кількість чоловік в групі	20 чоловік
Вартість туру	8 190 грн.

Цей тур буде розрахований на відвідування якомога більше цікавих місць для рекреаційного туризму в Кіровоградській області. Екскурсія триватиме

чотири дні, протягом яких турист зможе насолодитися прекрасними краєвидами степової України та нетиповими лісами в дендропарку.

Рис.3.2 Карта маршруту

Програма туру:

Перший день

6:00 - виїзд з Києву, м. Майдан Незалежності.

12:00 - Прибуття в місто Долинська (Долинська – попри всі медіани стереотипи, це, пер за все, місто з привітними та талановитими людьми. Долинська залізничними шляхами сполучає Кіровоградщину із півднем України. Місто пов'язане з відомими іменами педагога Антона Макаренка та актора Гаріка Бірчі.)

12:30 – поселення в гостьовому будинку «Долина».

13:00 – «Долинський обід» в ресторані «Долина» (Тільки у Долинській готують таку страву як волонини. Сюди потрібно приїхати, задля того щоб скуштувати їх.)

14:30 – виїзд до дендропарку «Веселі Боковеньки».

15:00 – прибуття до парку та екскурсія (Колись тут, на березі річки,

чумаки зупинялися на нічний спочинок, вечеряли і весело реготали. З тих часів це місце і отримало назву «Веселих Боковеньок». І вже значно пізніше тут був закладений парк. Заснований він в 1893 році за власні кошти, Миколою Львовичем Давидовим, раніше це було їхнє родове помістя. Раніше тут був степ, річка Боковенька з берегами, з яругами, балками. Тут було вирішено зробити таку оазу. На площі 109 га було висаджено парк, який здобув загальнодержавне значення. Ботанічна колекція парку представляє флору з усіх континентів земної кулі. У парку вперше в Україні було майстерно використану прийом гри світла та тіні.)

17:30 – повернення в Долинську.

18:00 – вечірня ловля раків (Приїзд до приватної водойми Сергія. Туристи сідають на човен, та вирушають озерцем уздовж берега. Сергій завчасно розставив спеціальні сітки-раколови з наживою, щоб потім дістати улов з туристами. Щоб наловити багато раків, потрібно знати особливі місця. Зазвичай ці безхребетні водяться в річках та озерах з мулистим дном, біля уривистих берегів, такі водойми мають бути досить глибокими).

20:00 – вечеря вареними раками на природі.

21:00 – повернення до гостьового будинку. Вільний час. Відпочинок.

Другий день

8:00 – сніданок, виселення з гостьового будинку;

9:00 – збір та виїзд до Кропивницького;

11:00 – прибуття до Кропивницького та поселення в готелі «Reikartz»

13:00 – Оглядова автобусна екскурсія по місту (Вас чекають цікаві об'єкти: Фортечні вали, пам'ятний хрест на честь першого міського православного храму, військово-меморіальне кладовище; Кафедральний собор Святого Різдва Пресвятої Богородиці; Обласний художній музей; пам'ятник жертвам Чорнобиля; костел Святого Духа; Кропивницька Велика хоральна синагога; пам'ятник Ангелу-Хранителю: завод «Червона Зірка» та Народний музей історії Кропивницького АТ «Червона зірка»; корпус колишнього кавалерійського училища, де знаходився Єлисаветградський реквієм і штаб

Червоної гвардії; Кіровоградська обласна філармонія та Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М.Л. Кропивницького);

15:00 – обід в корчмі «Українська хата»;

16:00 – прибуття до Кропивницького дендропарку, екскурсія [48] (В парку висаджено приблизно мільйона сортових голландських тюльпанів. Такого розмаїття кольорів в одному місці немає більше ніде в Україні - білі, помаранчеві, фіолетові, чорні, зелені, червоні, фіолетові з білим, жовті з червоним, червоні з білим. Вільний час в парку для самостійного огляду, розваг і фотографій на пам'ять);

19:00 – повернення в готель, вільний час.

Третій день:

8:00 – сніданок в готелі «Reikartz»;

9:00 – виселення з готелю, збір біля готелю, та виїзд до міста Мала Виска.

10:30 – прибуття до міста Мала Виска (місто, яке здавна замріяне у небо. Тут жили та працювали над винаходами автор конструкції першого вітчизняного діючого літака Олександр Кудашев, і вчений винахідник піонер космічної техніки Юрій Кондратюк. А сьогодні жителі всієї області і гості з-за її меж приїжджають на щорічне авіа шоу до Малої Виски) ;

11:00 – поселення в готелі «У Петровича» та обід в ресторані;

12:00 – від'їзд в урочище Каскади;

12:30 – прибуття до урочища (Це одна з семи природних чудес Кіровоградської області. Урочище розташоване в долині річки Буки на південний захід від села Злинка. Це геологічна пам'ятка природи місцевого значення. В урочищі мешкає багато рідкісних видів тварин , що зникають – 1 видів занесені до червоної книги України. Є думка, що печери, утворені скелями, і пласкі гранітні брили могли виконувати функцію скіфського святилища. Можливо тому Каскади вважають місцем сиди. А, можливо, причиною є потужна енергетика вод, що падає з висоти);

15:00 – повернення до міста Мала Виска, та екскурсія до маєтку

Кудашевих (Маєток князів Кудашевих є головою архітектурною гордістю Малої Виски. За стилем будівля пов'язана з раннім періодом еклектики, зберігаючи при цьому помітні риси пізнього класицизму. Саме тут жив винахідник Олександр Кудашев, який у 1910 році підняв у повітря на київському летовищі перший вітчизняний літак «Кудашев – 1». Саме в цьому маєтку зародилася пісня «У лісі, лісі темному», де в одній із кімнат Раїса Кудашева писала цей віршик який був опублікований в журналі «Малютко»);

16:30 – прогулянка містом з вітерцем (катання в кареті на конях);

18:00 – подорож до центрального парку. Вільний час перед від'їздом. (У центрі парку є невеличке озерце де живуть черепахи. Існує легенда, якщо в парку у Малій Висці загадати бажання і потерти черепасі панцир – воно обов'язково здійсниться);

20:00 – повернення до готелю «У Петровича».

Четвертий день:

11:00 – сніданок, та виселення з готелю;

13:00 – прибуття на щорічне авіаційне шоу в Малій Висці;

17:00 – повернення до Києву.

Калькуляція туру:

Таблиця 3.3

Калькуляція вартості перевезення за маршрутом Київ – Долинська – Кропивницький – Мала Виска – Київ (800 км)

Стаття витрат	Сума витрат в у.о. (€)	Сума витрат в гривнях (UAH)
1. Витрати на паливно-мастильні матеріали (Toyota Hi Ace 3.0 D) (100 км – 10,8 л; 1 л – 27) 1) 10,8 * 8 = 86,4 2) 86,4 * 27 = 2 332,8	69,38	2 333
2. Оренда автобуса (13 грн/км) 1) 13 * 800 = 10 400 грн.	309,27	10 400
3. Витрати на відрядження обслуговуючих (x2)	272,81	9 176
3.1. Відряджувальні на одну людину	136,44	4 588
3.1.1. Проживання	89,21	3 000

Продовження табл. 3.3

Гостьовий дім «Долина» 350 * 2 = 700 грн	20,82	700
Готель «Reikartz» 750*2 = 1 500 грн	44,61	1 500
Готель «У Петровича» 400 * 2 = 800 грн	23,79	800
3.1.2. Харчування Сніданок «Долинка» - 150 грн. Обід корчма «Українська хата» - 250 грн. Сніданок в готелі «Reikartz» - 300 грн. Обід «У Петровича» - 200 грн. Сніданок «У Петровича» - 150 грн	62,45	2 100
3.1.3. Страхування 150 грн. на 7 днів	8,92	300
3.2. Добові (472 на 1 день) 1) 472 * 4 * 2 = 3 776	112,29	3776
4. Витрати на обслуговування автобусу під час рейсу	29,74	1000
4.1. Стоянка (100 грн/доба)	11,90	400
4.2. Мийка	17,84	600
5. Зарплата водіїв та обсл. Персоналу (1 поїздка на 4 дня 2 000)	118,95	4 000
Вартість всього	800,21	26 909
Прибуток тур. оператора (20%)	160,04	5 381,8
ПДВ (20%)	160,04	5 381,8
Податок на прибуток (18%)	144,02	4 843, 62
Вартість транспортування за маршрутом	1264,33	42 516,22
Всього на 1 пасажир	63,22	2 125, 8

Ми розрахували вартість перевезення на одного пасажир, орендованим автобусом (Toyota Hi Ace 3.0 D) на 20 чоловік.

Тепер розрахуємо вартість туру на одну особу:

Таблиця 3.4

**Калькуляція вартості туру на 1 особу за маршрутом «Київ –
Долинська – Кропивницький – Мала Виска – Київ»**

Витрати	Сумма витрат в у.о (€)	Сумма витрат в гривнях (UAH)
1. Умовно змінні витрати. Послуги транспортування за маршрутом:	63,22	2 125,8
1.1. Автобус;		2 125,8

Продовження табл. 3.4

2.Вартість проживання(на 1 особу)	44,61	1 500
Гостьовий дім «Долина»	10,41	350
Готель «Reikartz»	22,30	750
Готель « У Петровича»	11,90	400
3.Харчування Сніданок «Долинка» - 150 грн. Обід корчма «Українська хата» - 250 грн. Сніданок в готелі «Reikartz» - 300 грн. Обід «У Петровича» - 200 грн. Сніданок «У Петровича» - 150 грн.	31,22	1 050
4.Екскурсійне обслуговування та квитки (на 1 особу)	9,07	305
4.1. Екскурсія дендропарк «Веселі Боковеньки» вхід 25 грн + екскурсія (400 грн компанія)	1,49	45
4.2. Ловля раків	2,97	100
4.3. Автобусна екскурсія містом	free	Безкоштовно (наш екскурсовод і наш автобус)
4.4. Дендропарк в Кропивницькому Вхід 65 грн + екскурсія (600/20 = 30 грн)	3,21	95
4.5. Екскурсія «Каскади»	Free	Безкоштовно
4.6. Екскурсія «Масток Кудашевих»	1,49	50
5.Страхування від нещасних випадків	5,95	200
Всього собівартість туру	154,06	5 180, 8
Прибуток тур. оператора 20%	30,81	1 036,1
ПДВ 20%	30,81	1 036,1
Податок на прибуток 18%	27,73	932, 5
Всього вартість	243,42	8 185, 5

Вартість туру «Відпочивай Кіровоградщиною» на одного чоловіка буде становити приблизно 8 200 грн. на чотири дні та 3 ночі. Для того, щоб вартість туру була меншою ми можемо:

1. Виключити харчування (туристи самостійно будуть купувати сніданок, обід та вечерю);
2. Не орендувати автобус, придбати квитки на потяг та маршрутні

автобуси.

Розглянемо, на кого розрахований тур. В цьому році туризм зазнавав великих втрат через пандемію COVID – 19. Проте, пропоную поки не брати її до уваги, адже тоді доведеться відкласти просування туру на кращі часи.

У 2015–2018 рр. спостерігається зростання динаміки в'їзного туризму. Протягом чотирьох років Україну відвідало 54,7 млн осіб. Розглянемо 5 країн з яких найчастіше подорожують в Україну: Білорусь (2666,7 млн.осіб); Молдова (4436,7 млн.осіб); Росія (1539,2 млн.осіб); Польща (1097, 1 млн.осіб); Угорщина (915,8 млн.осіб).

Лідерами за кількістю відвідування України традиційно є прикордонні країни: Молдова, Білорусь, Росія, Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина. Характерно, що більшість таких в'їздів мають приватний прикордонний характер.

Серед не прикордонних країн лідерами за кількістю відвідувань національних туристичних об'єктів та курортів стали туристи з: Ізраїлю (317,8 млн.осіб), Туреччини (279,2 млн. осіб), Німеччини (237,9 млн. осіб), США (184,3 млн. осіб) та Великої Британії (116,0 млн. осіб).

Оскільки в Європейському союзі, та й за кордоном в цілому, потенційні туристи мало знайомі з таким туристичним напрямком як Кіровоградщина, чи взагалі не здогадуються про його існування, то першочерговим завданням повинно стати формування обізнаності про Кіровоградський туристичний ринок, продукти та послуги, які тут пропонуються, його туристичний потенціал і переваги. Тому, на початку, доцільніше пропонувати продукт туристам які часто відвідують Україну , а саме Молдови, Білорусії, Росії, Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини.

Коли тур набере популярності не тільки серед іноземців-сусідів, а й у місцевих жителів, почнемо пропонувати цю послугу, неприкордонним країнам (Ізраїлю, Туреччини, Німеччини, США, Великої Британії). Співпраця з туристичними операторами допоможе нам просунути продукт Кіровоградщини на новий рівень. Окрім «традиційних та популярних» іноземними туристами

місць (Київ, Львів, Одеса, Закарпаття, Харків та Херсон) туроператор може прорекламувати і запропонувати продукт «Відпочивай Кіровоградщиною». Саме незвичність та нестандартність пропонованого на ринку послуг України туристичного продукту, може зацікавити іноземного туриста Кіровоградщиною, її степами та лісостепами.

Вкінці, ми зможемо запропонувати тур і всій Європі, але за умов, зазначених в табл.3.1.

Висновок до частини 3

Туризм є однією з найбільш швидкозростаючих галузей світової економіки, і цього вимагає від свого бізнесу. Запропонована система інноваційних методів стимулювання попиту дозволить туристським підприємствам не тільки збільшити обсяг реалізації своєї продукції та послуг; їх систематичне використання та своєчасне впровадження забезпечать належне місце та розвиток компанії на національному та міжнародному ринку туристичних послуг.

ВИСНОВКИ

1. Рекреаційний туризм останнім часом став одним із найпривабливіших видів туризму серед усіх інших. Його розвиток у різних регіонах світу сильно відрізняється один від одного через нерівномірність розподілу. Насправді ресурси для рекреаційного туризму в основному є природними, тому їх потужність, розмір і популярність залежать не від бажання людини, а від самої природи. Але це не означає, що рекреаційний туризм повністю залежить від природи, оскільки людина також може створювати, розвивати та розширювати можливі межі рекреаційних ресурсів. Загалом, рекреаційний туризм - це вид активного туризму, спрямований на відновлення фізичних і моральних сил людини, і для кожної людини це можуть бути зовсім різні атракціони, які можуть по-різному впливати на організм людини.

2. В даний час у світі існує кілька основних тенденцій розвитку рекреаційного туризму.

По-перше, роль рекреаційних пам'яток антропологічного походження типу значно зростає, що дає змогу розв'язати рекреаційний туризм в місцях з природними пам'ятками та зробити можливим його розвиток у будь-якій точці світу.

По-друге, хоча Європа та Азія залишаються головними місцями відпочинку у світі, зараз активно розвиваються абсолютно всі регіони світу. Зміни погодних умов, політичної ситуації, розвитку туризму дають можливість коливати туристичні потоки з одного регіону в інший залежно від змін в них.

3. Загалом рекреаційний туризм активно розвивається у всьому світі, хоча і різними темпами залежно від місця. На жаль, існують також негативні фактори, які заважають рекреаційному туризму поширюватися швидше, ніж зараз. До них належать війни, катаклізми, тероризм та інші загрози, які, в принципі, заважають розвитку всього туризму та економіки країн світу.

4. Кіровоградська область має достатньо рекреаційних ресурсів для залучення туристів не лише на місцевому рівні, а й з-за кордону. В районі

всього 44 бази відпочинку, 43 гостьові будинки та багато інших рекреаційних ресурсів. Це також унікальні для степу мінеральні води та ліси, такі як Шварцвальд та дендропарк Веселі Боковеньки та інші визначні пам'ятки. Більшість з них користуються попитом у теплу пору року. Антропогенний рекреаційний туризм та більшість туристичних напрямків природного походження в регіоні слабо розвинені. Виняток становить дендропарк «Веселі Боковеньки», який був створений півтора століття тому. В даний час це місце є не тільки місцем для рекреаційного туризму, але в основному використовується для дослідницьких функцій. Дендрарій розділений на 2 зони - парк для туристів та територію для вирощування та дослідження дерев, чагарників та інших рослин. А друга частина дендропарку займає набагато більше місця і їй приділяється набагато більше уваги.

5. Ринок рекреаційних пам'яток Кіровоградської області має багато недоліків. Одним з них є відсутність єдиної бази всіх рекреаційних ресурсів регіону, що перешкоджає нормальному різнобічному розвитку рекреації в регіоні. Ще одним недоліком є те, що район не знайомий із привабливими для відпочинку туриста місцями, такими як морські пляжі, гори тощо. А ті, що втрачають привабливість місць навіть із сусідніх районів, які також не дуже розвинені з точки зору туризму. Ще однією причиною поганого розвитку рекреаційного туризму є дуже мала кількість картографічних робіт у регіоні. Вся інформація переважно текстова, що ускладнює сприйняття та пошук пам'яток для пересічного туриста тощо. Однією з головних проблем регіону є безгосподарність та безвідповідальність адміністрації місцевого та національного уряду.

6. Коли ми говоримо про нові методи стимулювання попиту, ми повинні розуміти, що всі вони матимуть вплив на всіх зацікавлених сторін рекреаційного туризму в Кіровоградській області. В даний час ресурси отримують три зацікавлені сторони: торговельні посередники, клієнти та працівники компанії. І оскільки туризм тісно пов'язаний з різними сферами діяльності, пропонується включити ще одну зацікавлену сторону - партнерів у

близьких районах.

7. Загалом, розвиток туризму в Кіровоградській області має великий потенціал, але його розвиток вимагає великих фінансових впливань, належного управління, аналізу та систематизації наявних рекреаційних ресурсів та багатьох інших кроків, запропонованих у цій роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюх Н. В. Регіональна політика як чинник ефективного розвитку ринку туристичних послуг / Н. В. Василюх // Вісн. Сумськ. нац. аграр. ун-ту. Сер. : Економіка і менеджмент. – 2011. – Вип. 3 – С. 31–35.
2. Вербівська Л. В. Інвестиційна стратегія соціально-економічного розвитку регіону: зміст і структура // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційний розвиток економіки : зб. наук. праць – Львів, 2007. – Вип. 6 (XLIV). – Ч. II. – 3–34 с.
3. Вовк В. М., Мацібора О. В. Застосування геоінформаційних технологій в геотуризмі (на прикладі геологічних пам'яток Кіровоградської області) // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: Зб. наук. праць / за ред. С. М. Неділько та ін. - Кіровоград: КЛА НАУ, 2015. - 220–228 с.
4. Волошин І. М. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: зб. наук. праць / за ред. С. М. Неділько та ін. - Кіровоград: КЛА НАУ, 2015. - 125–138 с.
5. Грішнова О. А. Туризм та рекреація як фактори розвитку людства. Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою : зб. наукових праць / доп. учасн. II Наук. та Практ. конф. - Бердянськ, 2014. - 39–41 с.
6. Державна рекреаційно-туристична політика в умовах розвитку інституціонального середовища [Текст] : автореф дис. к. держ. уп : спец. 25.00.02 - механізми держ. упр. / Ю. Ю. Гурбик. – Запоріжжя, 2016. – 233 с.
7. Довгаль Г. В. Розвиток готельно-ресторанного та санаторнокурортного комплексу як складова інтенсифікації економіки України / Г. В. Довгаль, Н. І. Данько // Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2013 – № 1042. – С. 115–119.
8. Домаранський А. О. Височинне Поінгулля і його цікаві місця [красзнавча

- карта-схема] v 1.0 / 2016 / А. О. Домаранський .– Кіровоград: PSP, 2016.–1 арк.
9. Домаранський А. О. Середнє Побужжя і його принади [краєзнавча карта-схема] v 1.0 / 2015 / А. О. Домаранський. - Кіровоград: СПД ФО Лисенко В. Ф, 2015. – 1 арк.
10. Животовська В. Г., Салова І. М. Основні напрямки розвитку туристичної сфери в Кіровоградській області // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: Зб. наук. праць / Ред. кол.: С. М. Неділько та ін. – Кіровоград: КЛА НАУ, 2016. – 32 – 37 с.
11. Зінов'єв Ф. В. Інноваційні підходи до розвитку туристичної галузі України Інноваційна економіка / Ф. В. Зінов'єв // Харків: ХГУ. – 2012 - №4 (30). - С. 161–164.
12. Інновації в соціокультурному сервісі та туризмі: навчальний посібник/ М. А. Ізотова. - М.: Радянський спорт, 2010. - 136 с.
13. Інновації в туризмі: навчальний посібник / В. С. Новіков - М.: Видавничий центр «Академія», 2007. - 208 с.
14. Кальченко О. М. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі/ О.М.Кальченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2011 - № 4 (54). - С. 147–155.
15. Колотуха О. В. Рекреаційно- туристські ресурси Кіровоградської області: монографія – Кропивницький : ТОВ «Поліграфічні послуги», 2016. –144 с.
16. Колотуха О. В. Розвиток екологічного туризму в Кіровоградській області та екологічні ризики. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: зб. наук. праць / Ред. кол.: С. М. Неділько та ін. - Кропивницький: КЛА НАУ, 2015.- 358–36 с.
17. Логістика туризму: навчальний посібник/ Смирнов І.Г. - К.: Київ, Знання, 2009. - . 444 с.
18. Маркетинг в сферах послуг: навчальний посібник / М. В. Вачевський, В. Г. Скотний. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 232 с.
19. Механізми державного регулювання розвитку сфери рекреаційних послуг в

- Україні [Текст] : дис. канд. наук з держ. упр. спец. 25.00.02 / О. В. Соловійова. – Запоріжжя. Класич. приват. ун-т, 2012. – 214 с.
20. Миргородська О. Л., Козинська І. П. Проблеми розвитку регіонального туризму та шляхи їх вирішення (на прикладі Кіровоградської області) / О. Л. Миргородська // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: зб. наук. праць / Ред. кол.: С. М. Неділько та ін. – Кіровоград: КЛА НАУ, 2016. – 101 – 108 с.
21. Неділько С. М. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: зб. наук. праць / за ред. С. М. Неділько та ін.: - Кіровоград: КЛА НАУ, 2015. - 6–14 с.
22. Поліщук Л. С. Управління розвитком туризму / Географія та туризм : наук. зб. / відп. ред. Я. Б. Олійник. – К. : Альтерпрес, 2012. – Вип. 23. – 181–187 с.
23. Рекреаційна географія : навчальний посібник / М. М. Покоloodна. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.
24. Сідоров В. І. Міжнародний досвід розвитку інноваційних процесів постіндустріальних країн як детермінанта конкурентоспроможності України на зовнішніх ринках / В. І. Сідоров, М. В. Соболева // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2013. – № 1042. – С.40–44.
25. Столярчук Н. В., Остапенко О. М. Проблеми становлення та розвитку сфери сільського (зеленого) туризму в Кіровоградській області. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: Зб. наук. праць / за ред. С. М. Неділько та ін. Кіровоград. – КЛА НАУ, 2015. – 184 – 193 с.
26. Територіальна організація рекреаційної діяльності у контексті збалансованого розвитку регіону [Текст] : автореф. дис. канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 / В. І. Новикова. - К.: Ін-т географії НАН України, 2010. – 268 с.
27. Удосконалення механізмів розвитку рекреаційного комплексу регіону на основі територіальної інтеграції [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук спец.

- 08.00.05 / В. В. Марчук. – Херсон: Міжнар. ун-т бізнесу і права, 2012. – 218 с.
28. Фізичне виховання та спорт: навчальний посібник / В. І. Дубровський. – М: Знання, 2003. – 512 с.
29. Фоменко Н. Організація рекреаційних послуг в санаторно-курортних установах / Н. Фоменко // Рекреація і туризм – Наукові записки. – 2010. – № 1. – 114–118 с.
30. Claes H. How to create attractive and unique customer experiences: An application of Kano's theory of attractive quality to recreational tourism. *Marketing Intelligence & Planning*. 2010. Vol. 28, №4, P. 385-402. [Electronic resource]. - Access mode: www.emeraldinsight.com/0263-4503.html.
31. Mijalce G., Saso K., Dejan N. Typology of recreational tourism resources as an important element of the tourist offer. *UTMS Journal of Economics*. 2013. Vol. 3, № 4 (1) P. 53–60. [Electronic resource]. - Access mode: <https://ru.scribd.com/document/211375516/1-6-B-Gjorgievski-Kozuharov-Nakovski>
32. Shivers, J. S. *Leisure and Recreation Concepts: Critical Analysis*. Boston: Allyn and Bacon [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/19821892232>
33. Бобирєва О. В. Методологічні аспекти реформування державної системи управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36447/05>
34. Будинок Франції. Міністерство туризму. Офіційний сайт. *Maison de la France. Le ministère délégué au Tourisme* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/tourisme/>
35. Головне управління статистики у Кіровоградській області. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kr.ukrstat.gov.ua/?r=stat/2019/07/turizm/stat_inf_rik_turizm1

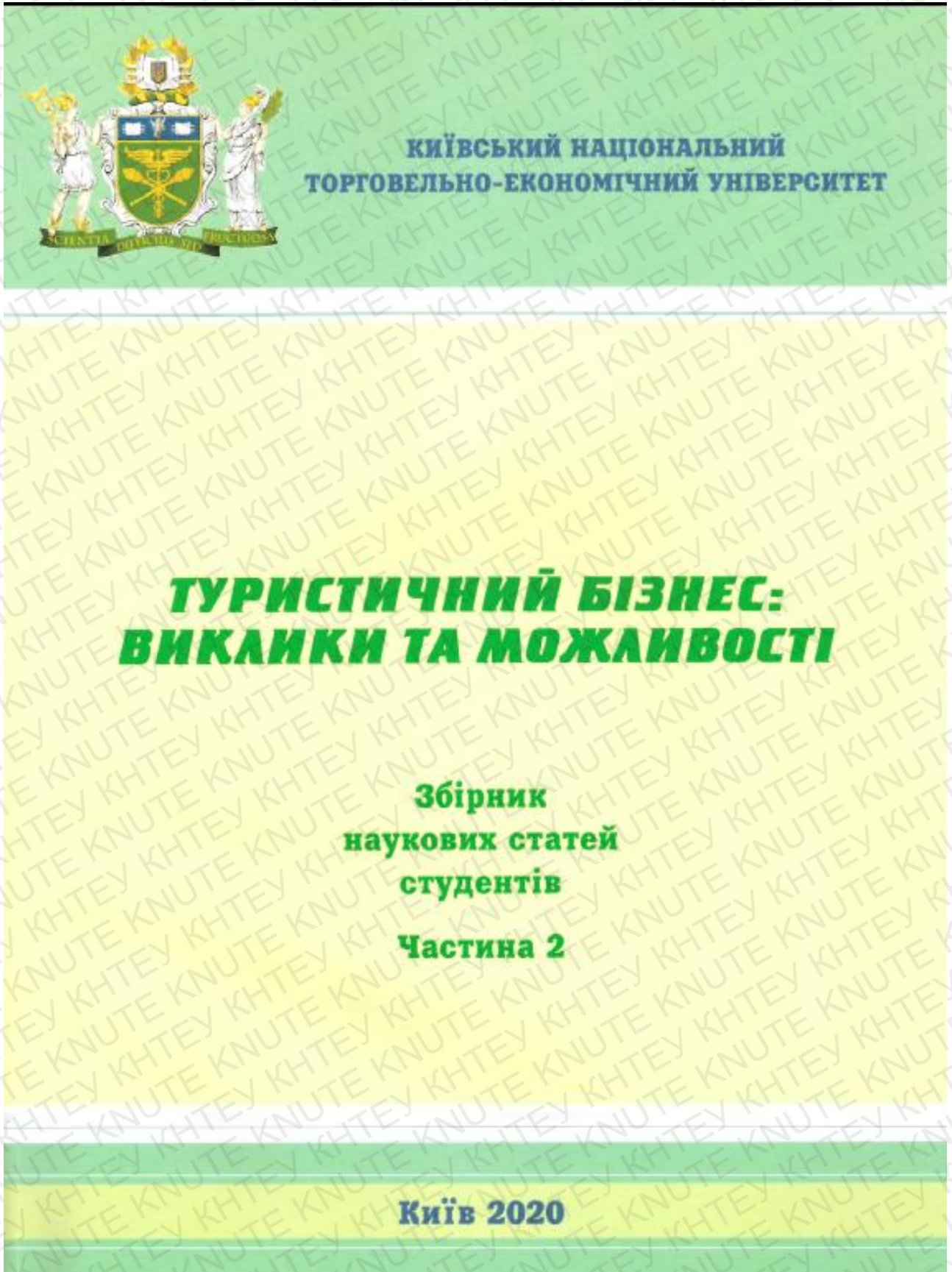
36. Диниміка туристичних потоків з ціллю рекреації та відпочинку. Статистична служба Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>
37. Інноваційна діяльність як засіб укріплення інноваційного потенціалу індустрії туризму. Управління економічними системами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uecs.ru/uecs41-412012/item/1359-2012-05-25-06-57-28>
38. Іспанський інститут туризму. Офіційний сайт. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mcx.es/turismo/default.htm>
39. Кіровоградська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=Struktur/Ua/kult.html>
40. Корпорації економічного розвитку Тіммінса (KEPT). Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timminsedc.com/>
41. Мігущенко Ю. В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країн центрально-східної та південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/13.htm>
42. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України (за станом нормативно-правових актів на 24 вересня 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_1392706_commentary_to_land_code-_01.pdf
43. Нормативно-правові акти Новоукраїнська районна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nu.kr-admin.gov.ua/nomatyvni_akty/NPA.htm
44. Нормативно-правові акти. Кіровоградська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=Struktur/Ua/kult.html>
45. Полтавець В. Міжмуніципальне співробітництво у Франції. Досвід та уроки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/26.pdf>

46. Про туризм : Закон України від 15 верес. 1995 р. №324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95>
47. Туристичний сайт. Австрія [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.turistua.com
48. Тюльпанова райдуга в Кропивницькому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tourbaza.com/ru/tour/tyulpani-tur-v-kirovograd-iz-kieva/>
49. Фестиваль тюльпанів в Кропивницькому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.igotoworld.com/ru/tour/10652_festival-tyulpanov-v-kropivnickom.htm
50. Центральноукраїнський інвестиційний портал. Паспорт Кіровоградської області. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://invest.kr-admin.gov.ua/index.php/uk/pro-oblast/pasport-oblasti>
51. Шаруненко Ю. М. Рекреаційний туризм: підручник. - Харків: Академія безпеки та виживання, 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=u0OxBQAAQBAJ&lpg=PT2&dq=%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%20%D1%88%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE&lr&hl=ru&pg=PT2#v=onepage&q&f=false>
1
52. Яскрава Кіровоградщина. Туристичними стежками Кіровоградщини: бібліографічний покажчик / Департамент культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.kr.ua/bibliograph/turism.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ТУРИСТИЧНИЙ ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ	
ВАСИЛЬСЬВ Ю. ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	6
ГЛАДЧЕНКО А. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	11
ЗАБОЛОТНИЙ Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ СИСТЕМОЮ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	17
КУРБАТОВ Є. DIGITAL-МАРКЕТИНГ В УПРАВЛІННІ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	21
МАЛІКОВА О. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	26
ОЗИМАЙ М. КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	33
ПЕТРОВА А. РЕПУТАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	36
ПРОКОПЕНКО М. НЕЙМІНГ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	39
РАДЧЕНКО В. ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	43
МІЖНАРОДНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС	
БІРГАНС Я. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТА СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ	48
БОГУН К. DIGITAL-МАРКЕТИНГ КИЇВСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ	55
БУРОВ І. ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТУ КРУІЗНОГО ТУРИЗМУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК	62
ЛАХОВА М. СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	70

Продовження додатку А

становленні круїзного ринку для соціально-економічного розвитку всього Причорноморського регіону. Його розвиток, з одного боку, відображає туристичний імідж українських морських міст, якість життя громадян, а з іншого – формує сферу зайнятості і створення нових робочих місць. Державним органам влади слід звернути увагу на високий ступінь економічного розвитку круїзного судноплавства в світі. У зв'язку з тим, що його світовий потенціал зростає, головним завданням регіональних органів влади і бізнесу стає вибір сценарію відродження повномасштабного туристичного і транспортного морського комплексу України. У той же час, світові круїзні компанії не розглядають Причорноморський регіон як окремий самостійний туристичний регіон, а лише в поєднанні з відомими туристичними центрами Середньоземномор'я і як продовження середньоземноморських круїзних маршрутів. Конкуренція примушує круїзні порти Чорного моря створювати власний образ. У формуванні туристичного іміджу регіону повинні брати участь державні і муніципальні органи влади, туристичні оператори, адміністрація морських портів України.

Список використаних джерел

1. Аріон О.В. Організація транспортного обслуговування туристів : навч. посіб. – К : Альтерпрес, 2008.
2. Киричук К. Как возродить круизное судоходство в Черном море // Судоходство. – 2000.
3. Сайт компанії Ukrferry-tours, режим доступу: <http://www.ukrferry-tour.com/site/index.php>
4. Сайт компанії Medcruise, режим доступу: <https://www.medcruise.com>
5. The official site of Cruise Industry News (2017), «2016 / 2017 Annual Report», available at: <https://www.cruiseindustrynews.com/annual/cruiseindustryreport.html> (Accessed 15 January 2018).
6. Уайльд, П. Тенденции в развитии круизного рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://portsukraine.com/node/2580>

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора
МИХАЙЛЧЕНКО Г. І.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОГО
ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

ЛАХОВА М., 2 курс (ОС «магістр») ФРГТБ КНТЕУ,
спеціальність «Туризм», спеціалізація «Міжнародний туристичний бізнес»

У статті досліджено існуючі у науковій літературі підходи до визначення поняття «рекреація» та «рекреаційний туризм». Проаналізовано світовий досвід реалізації рекреаційного туристичного продукту на міжнародний ринок.

Ключові слова: відпочинок, рекреація, рекреаційний туризм.

The article explored and summarized existing scientific literature approaches to the definition of the «recreation» and «recreational tourism». The necessity of development recreational tourism in Ukraine was explained. The information about the implementation of the recreational tourist product on the international market is analyzed.

Keywords: rest, recreation, recreational tourism.

Актуальність статті. Виникнення і розвиток рекреаційного туризму в Україні зумовлені унікальним набором рекреаційних ресурсів, які можуть задовольнити досить широкий спектр потреб туристів з метою рекреації.

Активізація в Україні рекреаційної діяльності як одного із комплексних видів життєдіяльності людини, спрямованого на оздоровлення і задоволення духовних потреб у вільний

від роботи час, останнім часом зумовлена низкою чинників, серед яких найважливішими є: рекреаційні потреби, рекреаційні ресурси, рекреаційні послуги і наявні грошові ресурси. Розвиток рекреаційних послуг в останні роки розкриває особливості соціального розвитку у світі в цілому та в нашій країні зокрема. Без рекреації тепер неможливо уявити собі економіку не тільки більш чи менш розвинутої країни, але й окремо взятого муніципального утворення.

Рекреаційна діяльність є причиною значних змін у житті сучасного суспільства, що пов'язані з глобальними проблемами кінця XX – початку XXI століття, саме це обумовлює актуальність дослідження зарубіжного досвіду організації надання рекреаційних послуг.

Наукові дослідження та публікації. Різні аспекти рекреаційного туризму досліджували такі науковці, як: Є.В. Козловський, який вивчав іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та рекреації; В.Б. Безсонова здійснила аналіз ролі держави в організації й розвитку рекреаційної діяльності в різних країнах світу [6]; Ю.В. Мігушенко розкрив основні напрями регулювання структурних диспропорцій у туристичній сфері країн Центрально-Східної та Південної Європи [7]; О.В. Соловйова визначила інструменти державного регулювання та підтримки розвитку сфери рекреаційних послуг у зарубіжних країнах [1] та ін.

Мета статті. Аналіз зарубіжного досвіду організації надання рекреаційних послуг та його імплементація в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, рекреація та туризм є одним з найприбутковіших видів бізнесу у світі. Тому все дедалі більше науковців досліджують рекреаційний туризм, його проблеми та особливості.

Єдиної думки що таке «рекреаційний туризм» та «рекреація» немає. Одна з головних причин – це відсутність єдиного міжнародного термінологічного стандарту з даної тематики. В. Павлов, Л. Черчик [2] у найбільш загальному вигляді під рекреацією розуміють процес відновлення сил людського організму, перерву та відпочинок, розвагу, дозволя.

Зарубіжні й вітчизняні географи відокремлюють ряд відмінностей між «рекреацією» та «відпочинком». Загалом рекреація – це частина вільного часу пов'язана з відновленням сил людини на спеціалізованих територіях, за межами основного місця проживання. Тому щоб відпочинок став рекреацією, потрібно покинути місце свого проживання. Отже, як ми бачимо єдиної думки що таке рекреаційний туризм немає.

Не беручи до уваги пандемію «Коронавірусу», розвиток рекреаційного туристичного продукту зростає з кожним роком. Без рекреації неможливо уявити собі економіку будь-якої країни.

Країни Західної Європи вирізняються у світі найвищим рівнем експлуатації рекреаційних ресурсів, найефективнішим їх використанням та наданням рекреаційних послуг. Європа є найбільш рекреаційно привабливою у світі. Близько 60% усіх рекреантів та туристів нашої планети долучається до її природного, культурного, історичного й етнічного розмаїття. Європа – це ніби весь світ у мініатюрі. Традиційними лідерами за кількістю відвідувань у Європі є Франція (74,5 млн. осіб), Іспанія (53,6 млн. осіб), та Італія (41,2 млн. осіб). Велика Британія (24,9 млн. осіб), Німеччина (18,9 млн. осіб), Греція (12,5 млн. осіб), які разом складають 78% прибуттів у світі. Водночас ми спостерігаємо, що частка менш розвинутих країн та країн, що розвиваються щороку поступово зростає [3, с. 97].

Важливою тенденцією розвитку світового туризму є значна частка подорожей до рекреаційних центрів у межах того самого регіону. Найбільш потужні потоки виїзду до інших регіонів формуються у країнах Європи, Північної й Південної Америки, Східної Азії й Тихоокеанського регіону. Розвиток рекреації й туризму характеризується постійним географічним розширенням і урізноманітненням напрямків подорожей.

Зарубіжні країни мають досить розгалужену систему управління та регулювання рекреаційно-туристичної діяльності, яка представлена як на центральному, так і на місцевому рівнях, що є досить показовим для України, оскільки остання не має чітко сформованої та законодавчо унормованої системи управління даною сферою. А тому, В. І. Новикова,

спираючись на думку провідного спеціаліста у сфері туризму і рекреації Р.А. Браймера, цитує: «нині найбільшим стримувальним фактором у розвитку туризму і рекреації на суспільному рівні є відсутність уваги і підтримки з боку політиків і влади. Коли на туризм не звертають уваги, його прибутки не визначені, відсутнє ретельне планування і, як наслідок, відсутній і розвиток. Тільки коли з'явиться глибокий інтерес на законодавчому рівні, будуть об'єднані зусилля для піднесення статусу індустрії туризму на більш високий рівень не тільки у вигляді декларацій, а і будуть проведені конкретні заходи для встановлення і підтримки економічних зв'язків, почне ефективно діяти маркетинг у сфері туризму, тільки тоді можливо розраховувати на конкретні результати».

У Франції, питання регулювання туризму та рекреації стосується компетенції Міністерства транспорту та суспільних робіт, у структурі якого функціонують Державний секретаріат з питань туризму та Управління туризму. Ці органи відповідають за управління та регулювання галузі, інвестування й міжнародні відносини у сфері туризму. Крім того, існує ще ціла низка органів, що беруть участь в управлінні туризмом із правом дорадчого голосу: Рада з туризму при Міністерстві транспорту та суспільних робіт, Французьке агентство туристичного інжинірингу, Національна наглядова рада з туризму (маркетингові дослідження й статистика в туризмі), Національне агентство з питань відпусчних подорожей (соціальний туризм), Національний комітет з процвітання Франції (питання екології й озеленення міст) [8]. У країні на регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку рекреаційної та туристичної сфери та підпорядковані безпосередньо префектам. Діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних та місцевих ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі рекреації та туризму досить вагомі.

В Іспанії питаннями туризму займається Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки. Також Міністерству економіки підпорядковуються: Центральна дирекція з туризму, яка опікується переобладнаннями у найдорожчі готелі замками, фортецями і палацами; готельна мережа «Paradores»; два виставково-конгресні центри (в Мадриді й Малазі) та Іспанський інститут туризму – «Turespasa». Щоб координувати їх діяльність в країні створена Рада з розвитку туризму, до складу якого входять представники державних органів влади всіх рівнів та представники приватного бізнесу [9].

В Канаді ініціатива щодо визначення пріоритетності сфери діяльності, зокрема рекреації та туризму, передана на рівень провінцій та муніципалітетів. Канада досягла найбільших успіхів у сфері рекреації та туризму завдяки реалізації ефективної державної політики, яка полягає у підтримці місцевої ініціативи та забезпеченні її впровадження фінансовими ресурсами. Окрім того, аналіз показує, що важливим є обмеження ініціативи державних структур щодо прийняття регуляторних актів, які ускладнюють дозвільну систему та посилюють державний контроль. Показовим у цьому контексті є роль місцевої влади канадського міста Тіммінс півночі Онтаріо щодо організації надання рекреаційних послуг. Ця організація координує маркетинг туризму, загальні угоди і домовленості, а також розвиток привабливості міста. Вона складається із співробітників муніципалітету, проте вона спирається на ділові кола і громадськість, у партнерстві з нею працює підкомітет Корпорації економічного розвитку Тіммінса (КЕРТ), створений на основі державно-приватного партнерства. Спільна діяльність цих організацій націлена на стимулювання додаткової активності в рекреаційній сфері і проведення різних привабливих заходів у місті. «Туризм Тіммінса» також відповідає за створення і розвиток основних рекреаційно-туристичних об'єктів у місті. Окрім того він культурними і туристичними центрами над проведенням маркетингових досліджень міста та створенням механізму єдиного обстеження, яке б допомогло визначити цільовий ринок і гарантувало, що місто пропонує рекреантам і туристам ті послуги, що користуються попитом.

Отже, канадський досвід в аспекті розвитку рекреаційно-туристичного сектору є корисним для його застосування в українських містах.

Якщо взяти до уваги Єгипет, то особливої уваги набувають питання дослідження тенденцій та проблем розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. Ю. Турбик проаналізував державне регулювання рекреаційно-туристичної сфери в Єгипті та визначив її особливості [4]:

1. В Єгипті розроблено широкій спектр законів, які регулюють рекреаційно-туристичну сферу;
2. Державна політика в сфері рекреації і туризму здійснюється на основі планового розвитку – такі плани мають обов'язковий характер та чітко контролюються з боку держави. Необхідно зазначити, що директивне планування в Єгипті здійснюється на основі врахування пропозицій і рекомендацій приватних туристичних компаній;
3. Держава може використовувати адміністративні методи щодо регулювання цінової політики в туристичній сфері. Насамперед це пов'язано з антидемпінговою політикою у сфері надання рекреаційних та туристичних послуг [4, с. 193].

При цьому, державна рекреаційно-туристична політика в Єгипті здійснюється шляхом втілення таких напрямів [4, с. 193-194]:

- розробка стратегії та державних комплексних програм щодо розвитку рекреації і туризму;
- проведення загальнодержавних маркетингових досліджень щодо розвитку вітчизняного та світового рекреаційно-туристичного ринку;
- будівництво рекреаційно-туристичної інфраструктури на основі використання новітніх технологій;
- сприяння розвитку освітніх та культурних програм у рекреаційно-туристичній сфері;
- підтримка нових перспективних видів туризму (розважальний, екзотичний, пригодницький, підводний, діловий тощо).

При цьому, варто зазначити, що перед більшістю країн Центрально-Східної та Південної Європи на етапі ринкової трансформації економіки, як доводить Ю. Мігущенко, в тому числі рекреаційної галузі, постала проблема диспропорційності її розвитку, що передбачає використання податкових важелів, зокрема [5]:

- у Хорватії туристичні та рекреаційні послуги звільнені від сплати ПДВ. Крім того, застосовуються додаткові стимули для капіталовкладень, відповідно до розміру інвестицій і рівня забезпечення роботою певної кількості персоналу. Інвесторам, які здійснюють діяльність у зонах спеціального державного захисту, де корпоративний податок на додану вартість становить від 5 до 15%, надаються спеціальні привілеї;
- органи державного управління Туреччини прийняли рішення здавати в оренду на 49 років земельні ділянки на досить ліберальних умовах: за мінімальну плату будь-якому інвестору, хто брав на себе зобов'язання побудувати там готель. На такі цілі їм надавали безвідсотковий кредит і звільняли від сплати податків на 5 років. Цей досвід перейняв уряд Єгипту та Тунісу. Уряд Кіпру здає в оренду землю з метою стимулювання будівництва нових туристичних об'єктів на 99 років з можливістю подальшого продовження оренди на аналогічний термін;
- в Іспанії і Греції інвесторам надаються пільговий, податковий режим і ставка амортизаційних відрахувань, зниження податку з обороту. У Греції ПДВ на розміщення туристів та їх харчування становить 8%, крім того, урядом розроблена система знижок для туристичних фірм, які здійснюють прийом та обслуговування туристів у несезонний період. Тобто, туристські адміністрації держав світового співтовариства повною мірою оцінили важливу роль і значення туризму та рекреації і вживають усіх необхідних заходів щодо їх розвитку й вдосконалення. Тим самим у країнах ЄС використовується скорочений ПДВ для готелів і курортів, а в деяких із них він зменшений для підприємств ресторанної індустрії [5, с. 32-34].

З цього приводу О. Соловйова акцентує увагу на тому, що досвід країн ЄС варто використовувати в Україні, щоб стимулювати розвиток рекреаційного підприємництва, зокрема малого та середнього, зокрема, у сфері зеленого туризму, особливо у сільських територіях. А для підприємств, які охоплені лікувально-профілактичною діяльністю та забезпечують оздоровлення населення країни, здійснювати оподатковування за пільговою схемою, крім закладів відпочинку та туристичних фірм [1, с. 32-34].

Окрім того, потрібно запровадити міжмуніципальне співробітництво, як ото у Франції. Об'єднуючись, комуни створюють над муніципальні структури, які можуть набувати різних форм. Міжкомунальні синдикати є асоціативними формами міжмуніципального співробітництва, які дають змогу комунам-членам асоціації спільно управляти наданням послуг або реалізовувати заходи. Тому комуни можуть вільно вирішувати, будуть вони об'єднуватися для роботи в одній або в кількох сферах. В. Полтавець зазначає, що комуна може прийняти рішення про вступ до асоціації з іншими комунами в рамках кількох міжкомунальних синдикатів, створених для реалізації різних повноважень.

Висновки. У ході аналізу наукових джерел встановлено, що рекреація визначається як діяльність людей, які займаються творенням і персональним використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної, спортивної діяльності людей на спеціалізованих територіях, що розташовані поза місцем їх постійного проживання. Рекреація включає в себе три форми проведення вільного часу: туризм, курортно-профілактичне лікування та оздоровлення, відпочинок. Відповідно, рекреаційні послуги – це послуги, що сприяють відновленню здоров'я, задовольняють історико-культурні, інтелектуальні потреби, підтримують духовний і фізичний розвиток особи, нормальну життєдіяльність рекреанта.

Проведене дослідження дозволяє зазначити, що подальші дослідження необхідно зосереджуватися на ефективності надання рекреаційних послуг у містах, що передбачає проведення системного аналізу та міждисциплінарного підходу, враховуючи, що система організації сфери рекреаційних послуг є відкритою та функціонує на принципах самоорганізації, самоуправління і управління з боку муніципальних органів влади, суб'єктів та об'єктів рекреаційної діяльності та діє в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, яке постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Соловійова О. В. Механізми державного регулювання розвитку сфери рекреаційних послуг в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.» / О. В. Соловійова ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.
2. Павлов В. І. Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи / В. І. Павлов, Л. М. Черчик. – Луцьк : Надстир'я, 2010. – 122 с.
3. Поколюдова М. М. Конспект лекцій з дисципліни «Рекреаційні комплекси світу (в тому числі турсресурси України)» (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа») / М. М. Поколюдова, Г. Л. Подчанинова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 174 с.
4. Гурбик Ю. Ю. Державна рекреаційно-туристична політика в умовах розвитку інституціонального середовища [Текст] : дис. ... к. держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.» / Ю. Ю. Гурбик; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2016. – 233 с.
5. Марчук В. В. Удосконалення механізмів розвитку рекреаційного комплексу регіону на основі територіальної інтеграції : дис. канд. екон. наук 08.00.05 / В. В. Марчук; Міжвар. ун-т бізнесу і права. – Херсон, 2012. – 218 с.
6. Бессонова В. Б. Державна політика в сфері туризму: правовий аспект / В. Б. Бессонова. – Туризм і культурну спадщину: Міжвузівський збірник наукових праць. Випуск 1. Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/bessonova.htm
7. Мігущенко Ю. В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країноцентрально-східної та південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі / Ю. В. Мігущенко. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/13.htm>
8. Будинок Франції. Міністерство туризму. Офіційний сайт. Maison de la France. Le ministère délégué au Tourisme URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/tourisme/> (Дата звернення: 22.06.2020)
9. Іспанський інститут туризму. Офіційний сайт. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio URL: <http://www.mcx.es/turismo/default.htm> (Дата звернення: 22.06.2020)

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента

ЖУЧЕНКО В. Г.

Додаток Б
М.П. Лахова

Науковий керівник:

В.Г. Жученко, к.е.н., доц. (КНТЕУ, Київ)

ЗНАЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ В'ЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ

Україна має багатий рекреаційний потенціал, але окрім того також і невикористані можливості. За оцінками Всесвітнього економічного форуму, в 2017 році Україна очолила рейтинг країн з найменшою часткою туристичної індустрії у ВВП – лише 1,4%. Отже, Україна, володіючи унікальним туристичним потенціалом, лідирує за ступенем "незалежності" її економіки від туризму [3]. В минулих роках спостерігалась негативна динаміка відвідуваності України іноземними туристами, що ймовірно, зумовлено низьким рейтингом України за рівнем безпеки (127 місце зі 136). Але зараз виникла інша проблема, яка загрожує зниженню в'їзного туризму не тільки в Україні, але і в інших країнах – це коронавірус.

Туризм може втратити \$ 22 млрд через спалахи коронавірусу. Якщо його поширення не вдасться запобігти, сума може зрости в два-три рази – про це повідомляє президент WTTC (World Travel & Tourism Council) Глорія Гевара [4].

В'їзний туризм для України є одним з найперспективніших. Насамперед, це вагомий чинник для поповнення державної казни та створення додаткових робочих місць. Окрім того, розвиток в'їзного туризму є не лише джерелом грошових надходжень в економічну систему країни, а й допомагає активізації відносин між країнами туристичного процесу. Створює всі умови для збереження культурно-історичного та природного надбання країни. Підвищує обізнаність населення, а також їх духовний та культурний рівень. Окрім того, доходи від міжнародного туризму дозволяють активізувати платіжний баланс. Таким чином, збільшення платоспроможності країни за рахунок іноземних відвідувачів певною мірою сприяє підвищенню величини виробленого нею валового національного продукту [2] .

Досвід іноземних держав свідчить, що ефективність розвитку будь-якого туризму залежить від підтримки держави. Будь-яка держава щоб отримати дохід, повинна вкладати в це кошти. Наразі, в умовах нестабільної економічної ситуації України потрібно розглянути питання розвитку та методів стимулювання в'їзного туризму. Щоб покращити його вплив, потрібно поліпшити механізм регулювання господарської діяльності. Щодо проблеми з коронавірусом – це проблема всесвітнього масштабу, тому потрібно стимулювати медицину на знаходження вакцини.

Продовження додатку Б

Як було зазначено вище, Україна має великий рекреаційний потенціал, але щоб розвивався будь-який вид туризму потрібно відповідне правове підґрунтя [1]. Державним органам влади потрібно оновлювати давно застарілі закони, спрощувати митний та візовий контроль для швидкого перетину кордону в країні туристів.

Також, велике значення має політичний стан країни, тобто потрібно приділити увагу чинникам соціально-економічного характеру. Забезпечити: закріплених Конституцією України прав на відпочинок та свободу пересування; безпеку туризму; захисту споживача; збереження цілісності туристичних ресурсів України; створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму (рекреаційного) .

Як бачимо, настали тяжкі часи для туризму в цілому, не тільки для України. Потрібно зробити висновки з попередніх криз, як-от SARS або H1N1 та розробити стратегію збереження туризму (зниження цін). Потрібно прикласти максимальні зусилля для вирішення цих глобальних проблем [5], водночас вирішуючи проблеми внутрішнього характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Законодавство України. Про туризм [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
2. Зовнішньо-економічне значення в'їзного туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://infotour.in.ua/filipenko.htm>
3. Розвиток туризму в Україні: Великий потенціал та невикористані можливості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ua.112.ua/mnenie/rozvytok-turyzmu-v-ukraini-velykyi-potentsial-ta-nevykorystani-mozhlyvosti-509064.html>
4. Туризм в нокдауні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/vsemirnyy-sovet-po-turizmu-otsenil-vozmojnyy-uscherb-ot-koronavirusa-v-22-mlrd>
5. Туризм «захворів» на корона вірус [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2888482-turizm-zahvoriv-na-koronavirus-rejsiv-mensae-cini-padaut.html>

Бази відпочинку та оздоровчі комплекси Кіровоградської області

[52]

Назва бази відпочинку	Характеристика
База відпочинку Хвиля. Світловодськ.	База відпочинку Світловодська "Хвиля" знаходиться в мальовничій і повністю вільною від екологічних забруднень зоні. База відпочинку Хвиля розташована в 5 кілометрах від Світловодська.
Заміський комплекс "УСПІХ". Куцеволівка.	Заміський комплекс "Успіх" розташований в екологічно чистому лісовому районі на самому березі річки Дніпро і готовий прийняти гостей в будь-який час року.
База відпочинку "Саблінська". Сабліно.	Знаходиться в мальовничому місці на березі озера в 70 м. Від бази обладнаний популярний пляж, в 5 хв. ходьби 4 озера.
П Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня. Знам'янка.	Обласна бальнеологічна лікарня у Знам'янці на Кіровоградщині - багатопрофільний лікувальний реабілітаційний заклад
Зелена садиба Ділієва. Олександрія.	Чудовий літній відпочинок на "Зеленій садибі Ділієва". Екзотичні тварини, чудовий пляж, пірс, шезлонги, міні паркова зона.
База відпочинку Чайка. Нагірне.	База відпочинку «Чайка» захована в лісовій заповідній зоні на березі Кременчуцького водосховища. поруч село Нагірне, Світловодськ - 15км, Кременчук - 40км

Природно-заповідний фонд загальнодержавного значення Кіровоградської області [52]

Заказники

Ботанічний

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Богданівська балка	1994	25,2	Бобринецький район
Боковеньківська балка	1996	15	Долинський район
Бузове	1994	50,7	Онуфріївський район
Власівська балка	1994	130,7	Петрівський район
Лікарівський	1994	70	Олександрійський район
Цюпина балка	1996	30	Світловодський район
Шурхи	1994	38,3	Новгородківський район

Гідрологічний

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Велика Вись	1994	568	Новомиргородський район

Ландшафтний

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Войнівський	1994	50	Новоукраїнський район
Когутівка	1994	120	Новоархангельський район
Миколаївський	1994	133	Олександрівський район
Монастирище	1994	15,3	Устинівський район
Чорноліський	1980	3491	Знам'янський район
Чорноташлицький	1994	15	Вільшанський район
Шумок	1994	20,1	Бобринецький район

Лісовий

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Велика стінка	1994	43,5	Онуфріївський район

Продовження додатка Г

Орнітологічний

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Бандурівські ставки	1994	385,6	Гайворонський район
Редчине	1983	118	Олександрівський район

Пам'ятки природи**Гідрологічна**

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Болото Чорний ліс	1975	2	Знам'янський район

Комплексна

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Витоки р. Інгулець	1996	7,1	Знам'янський район

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Хутір Надія	1975	10	Кіровоградський район
Онуфріївський парк	1960	51,7	Онуфріївський район

Дендрологічні парки

Назва	Рік заснування	Площа (га)	Район
Веселі Боковеньки - дендрологічний парк	1984	109	Долинський район